

200 JAAR STADSARCHIEF IEPER

Hoeders van het verleden

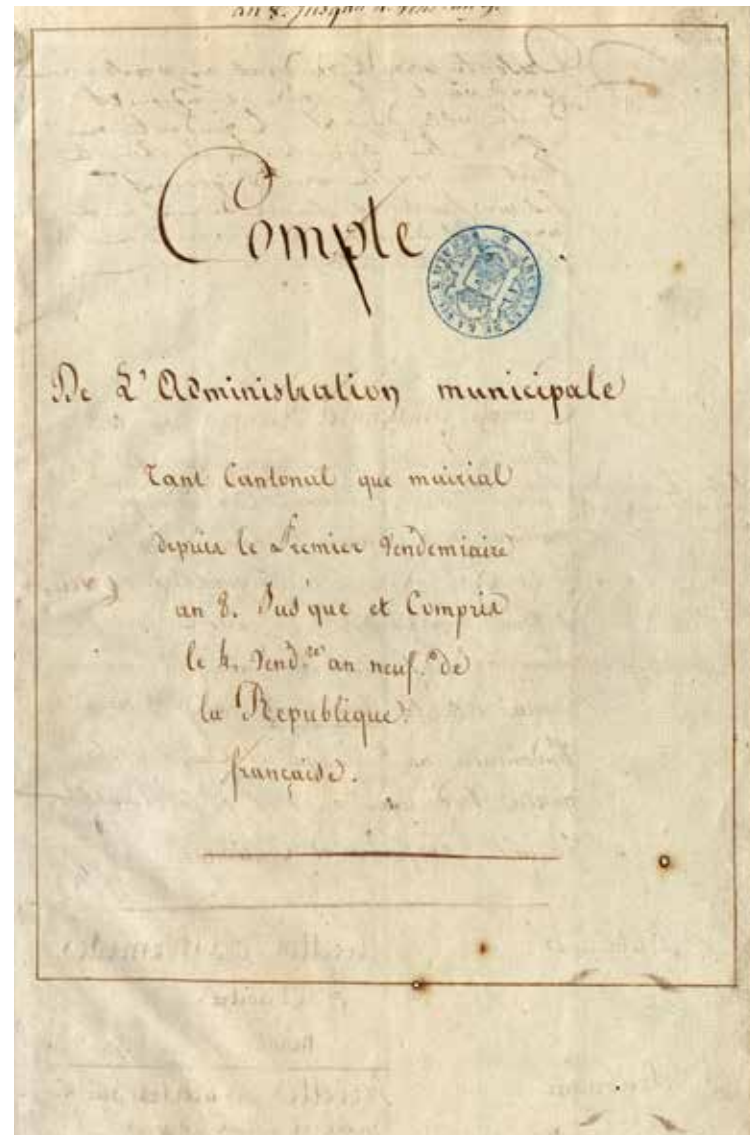
Lisa Tijtgat & Rik Opsommer

Archief

📍 Weverijstraat 7 | 8900 Ieper | tel. 057 239 440 | modern.archief@ieper.be

Rekening door de leperse gemeenteontvanger,
1799-1800, één van de zes bewaarde
stukken uit het vooroorlogse stadsarchief.
SAI, leperse aanwinsten, 272.

Inhoud

Woord vooraf	5
1. Jean-Jacques Lambin, vader van het stadsarchief	6
2. Perkament en boek in de negentiende eeuw.....	14
Ignace Smaelen.....	14
Felix Messiaen	16
Alphonse Vandenpeereboom	17
Isidore Diegerick.....	22
Jules Cordonnier	26
Arthur Merghelynck.....	29
3. Het belfort en de hallen vatten vuur	32
Edmond Liégeois.....	32
Emile De Sagher.....	37
4. Het archief als onderdeel van de bibliotheek	44
Julien Antony	44
Octaaf Mus.....	57
5. Een herrezen stadsarchief	62
6. Topstukken.....	67

Florimond Lambin

Lofrede
op
Karel den eersten
Gezegd den Goeden,
Grave van Vlaanderen.

A) Rent Eendrachtcomen! Rent op welken Reute daeren;
gelyk een Welken Wugt, geyende van Windbracht; hem;
gy zult loch nimmer De Kade om Eendracht ontdecken;
moet Leuck De beeltenis zyn van ^{hiet en} ~~hiet en~~ Ongeleken...

Een Roep: ge zwerf: thans nog het gezag tydschap voor;
als de Almacht Karel klont de huygelyk gide in't oor:
Sa, Deusche Kieculig! ga De Vlaanderen gul bestruen!
Weld Lydzaden, damp aldaar de Woelende Oorlogz vuren!

A) De Dichter dant het dat het ontelg is van aantekeningen te maken naar de historie
van Karel, den Aegteren, meer als tien, tusschen by

Lofrede op Karel de Goede door de eerste
leperse archivaris Jean-Jacques Lambin.
Het exemplaar behoorde later toe aan
Florimond Lambin, ca.1820.
SAI, leperse aanwinsten, 161.

Woord vooraf

Het stadsarchief heeft in de afgelopen jaren een mooie traditie opgebouwd om zijn vele schatten zowel bij historisch geïnteresseerden als bij een breder publiek bekend te maken. Het doet dit onder meer aan de hand van tentoonstellingen waarbij stevast een rijk geïllustreerde catalogus hoort.

Algemeen wordt de aanstelling van Jean-Jacques Lambin als stadsarchivaris op 17 december 1819 als geboortedatum van het leperse stadsarchief gezien. De leeszaal van het huidige archief is trouwens naar hem vernoemd. Tweehonderd jaar stadsarchief wordt herdacht met een wetenschappelijk congres, een tentoonstelling en een opendeurdag. De tentoonstelling en catalogus willen aan de hand van de verschillende archivariissen chronologisch een overzicht bieden van het wel en wee van het stadsarchief.

Enkele zaken vallen toch wel op. Leper heeft doorheen de geschiedenis enorm veel kleurrijke stadsarchivariissen gekend. Gedreven vorsers die vaker met het politiek bestuur een iets moeilijker relatie hadden. Verder is er de verstrengeling met de bibliotheek. Talrijke archivariissen waren ook bibliothecaris. Op vandaag worden de oude drukken in het archief bewaard. En na de catastrofe van 1914 waren het Julien Antony en Octaaf Mus, die vanuit hun functie als bibliothecaris, het archief gestadig heropbouwden.

De periode kort na 1992, toen het nieuw opgerichte stadsarchief uit de bibliotheek wegtrok en zijn intrek nam in de lokalen in de Lange Meersstraat, fungeert als eindpunt. De archiefgeschiedenis van de eenentwintigste eeuw, met als hoogtepunt de verhuis naar de Neerstad in 2009 en een hernieuwd gezamenlijk onderkomen met de bibliotheek, zal zonder twijfel later in deze eeuw beschreven worden. Archivariissen zien nu eenmaal alles op lange termijn.

Ik wil tot slot alle medewerkers van het archief, maar ook deze van talrijke andere stadsdiensten bedanken voor hun inzet bij de uitwerking van deze prachtige catalogus en tentoonstelling. Veel historisch lees- en kijkgenot.

Valentijn Despeghe
Scheper voor archief

Jean-Jacques Lambin, vader van het stadsarchief

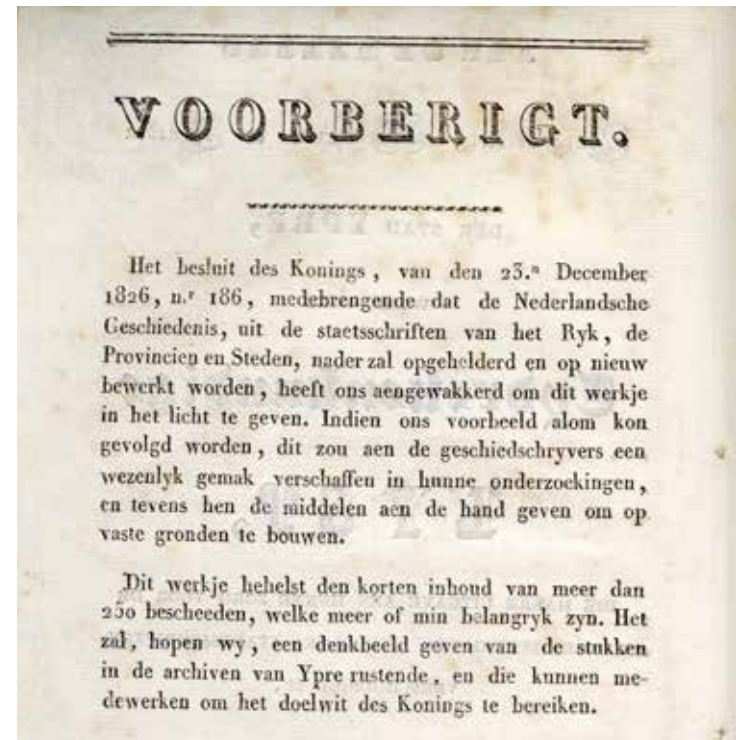
In de negentiende eeuw ontstonden heel wat archiefinstellingen en bibliotheken. De oorsprong hiervan lag in de turbulente politiek na de Franse Revolutie en de bijkomende culturele hervormingen. In deze context werd Jean-Jacques Lambin (1765-1841) de eerste stadsarchivaris van Ieper.

Politiek

1815 was op politiek vlak een woelig jaar. De Franse revolutionairen verdwenen uit onze streken, maar de gevolgen waren nog altijd zichtbaar. De eerste rijksarchieven ontstonden in 1796 door de centralisatie van administratieve diensten. Op dat moment waren onze gewesten ingelijfd bij de Franse Republiek. De wet van 5 Brumaire jaar V (26 oktober 1796) voorzag de oprichting van archiefbewaarplaatsen in elk departement. Toch werd deze wet niet overal nauwkeurig opgevolgd en hadden de opgelegde voorschriften pas op lange termijn gevolg. Met het aantreden in 1831 van Louis-Prospér Gachard (1800-1885) als algemeen rijksarchivaris van België begon de centrale overheid ruimschoots in een beter archiefbeleid te investeren. In een aantal steden had men toen reeds meer aandacht voor de archiefzorg getoond. In Gent werd de eerste analyse over het stadsarchief bijvoorbeeld al in 1800 gepubliceerd.

Cultuur

1815 werd niet alleen op politiek vlak gekenmerkt door grote veranderingen. De troonsbestijging van Willem Frederik van Oranje (1772-1843) als nieuwe koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden had een grote impact op het culturele leven. Na het Congres van Wenen was dit koninkrijk gecreëerd als bufferstaat tegen de Franse expansiedrang. Willem I regeerde vanaf 1813 in het noorden en vanaf 1815 ook bij ons. De koning propageerde een sterke (Nederlandse) taal- en cultuurpolitiek, als basis voor zijn nieuwe eenheidsstaat. Heel wat lokale rederijderskamers namen deze cultuur over en wilden meewerken aan een staatkundige eenheid. De grote invloed van de lokale cultuur in combinatie met de centralisatie van archieven en administratie creëerde een draagvlak voor historici om zich te verdiepen in de plaatselijke geschiedenis.

- ^
 In het voorwoord van Tydrekenskundige lyst (1829) bevestigt Jean-Jacques Lambin dat het bevel van Willem I zal worden ingewilligd. Het werk bevat een lijst van onuitgegeven handschriften van het stadsarchief van Ieper.
 SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1829.
- <
 Louis-Prospér Gachard, *Annuaire de l'académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts*, 1888.
 SAI, Bibliotheek, ARBA/54/1888.

Jean-Jacques Lambin. Annales de la société d'émulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre occidentale, 1841.
SAI, Bibliotheek, HGGE/3/1841.

>

Het ontstaan van het leperse stadsarchief

Op het einde van de achttiende eeuw was er maar beperkte aandacht voor het archief. Alleen wat van nut kon zijn, werd geïncenteriseerd en bewaard. Dit veranderde begin de negentiende eeuw toen de rol van de archivaris of tesorier een andere invulling kreeg. De Kortrijkse en Gentse archivissen waren de eerste vertegenwoordigers van een nieuw soort archivaris: één gedreven door historische interesse. Ze hadden, in tegenstelling tot hun voorgangers, vaak minder bestuurservaring.

“Een perfect aldereerlykst en kundig man” wist François Hye-Schoutheer (1785-1831) te vertellen over Jean-Jacques Lambin in een brief naar zijn Kortrijkse collega Jacques Goethals-Vercruysse (1759-1838). Hye-Schoutheer was sinds 1817 de eerste stadsarchivaris in Gent en Goethals-Vercruysse vanaf 1818 in Kortrijk. De archivissen waren naast goede vrienden ook letterkundigen. Beiden waren lid van het ‘Koninklijk Nederlandsche instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten’. De leperling Jean-Jacques Lambin behoorde tot hun kennissenkring en had een gelijkaardig profiel.

Lambin werd op 15 juli 1765 geboren in Ieper. Na zijn humaniorastudies aan het college in Cassel oefende hij verschillende administratieve functies uit onder meer bij de registratie en domeinen in Kortrijk.

In 1808 was hij ontvanger en archivaris van de leperse Burgerlijke Godshuizen, vanaf 1816 was hij er ook secretaris. Hij had nauwe banden met de lokale intellectuele kringen. Lambin had bovendien een sterke reputatie in de leperse rederijkerskamer als dichter en historicus.

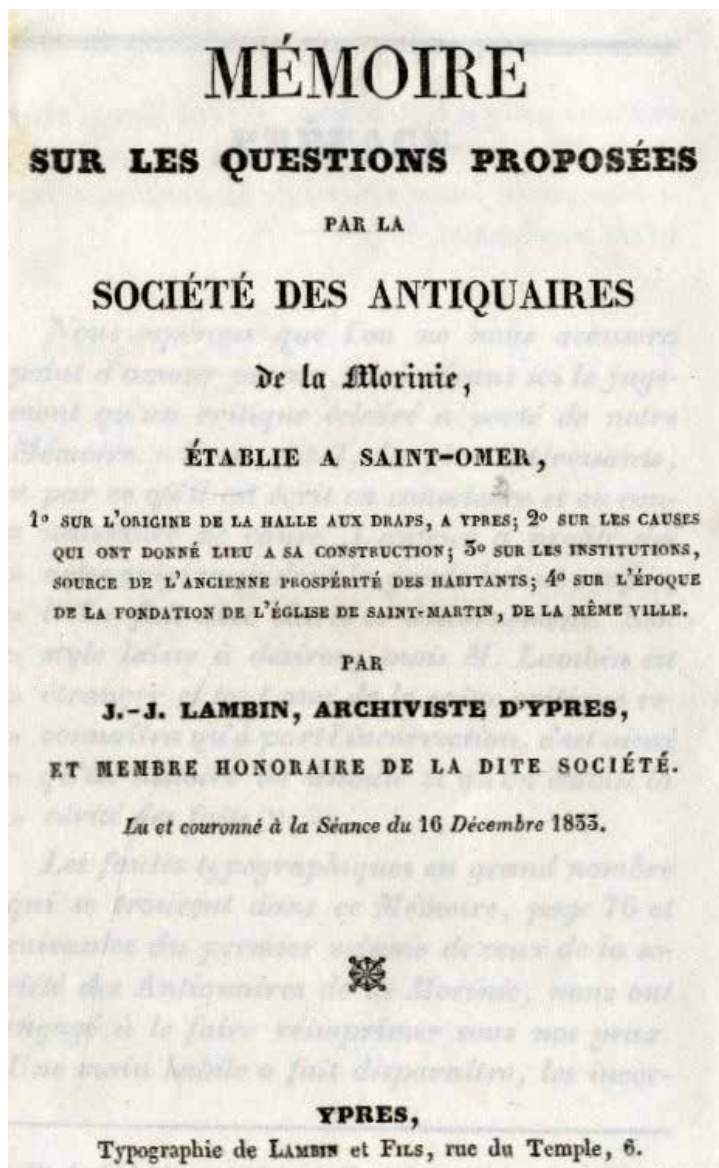
Het initiatief voor het oprichten van een stadsarchief kwam niet vanuit het stadsbestuur, maar eerder vanuit de wereld der archivarissen. De Noord-Nederlandse archivaris Hendrik Van Wijn (1740-1831) reisde door de Nederlanden om te onderzoeken hoe de archieven in de Zuidelijke Nederlanden het best konden georganiseerd worden. De Kortrijkse en Gentse archivarissen schreven hem brieven om het belang van Lambin voor Ieper aan te tonen. Ze ijverden voor een stadsarchief in Ieper onder leiding van Jean-Jacques Lambin.

De orangist Lambin nam zelf ook initiatief. In 1815 richtte hij een rapport aan de Nederlandse overheid met als titel: 'Oogslag op de noodzakelykheid van het aanstellen van Bewaarders van de staatsschriften der steden van het Nederlandsch Ryk'. Op 17 december 1819 werd Lambin door het Ieperse stadsbestuur benoemd als stadsarchivaris. De archieven lagen verspreid over vijf depots in de belfortoren en in het stadhuis, waar zich voordien de schatkamer bevond.

In 1839 werd Jean-Jacques Lambin naast archivaris ook bibliothecaris van de 'Bibliothèque communale'. Hij kreeg felicitaties van Auguste Voisin (1800-1843), bibliothecaris van de Gentse universiteitsbibliotheek. Tijdens zijn carrière publiceerde Lambin regelmatig overzichten en onderzoek. In 1829 publiceerde hij een summiere inventaris van de onuitgegeven Ieperse archiefstukken. Tien jaar later werd de eerste bibliotheekcatalogus onder zijn naam uitgegeven.

Tijdens zijn carrière schreef Lambin regelmatig in de Annalen van de 'Société d'émulation'. Voor zijn in 1833 bij de 'Société des antiquaires de la Morinie' ingediend werk 'Mémoire sur les questions' werd hij bovendien bekroond. In 1836 liet hij het werk in Ieper herdrukken. Omwille van zijn historisch en letterkundig onderzoek werd Lambin op het einde van zijn leven ridder in de Leopoldsorde.

Naast zijn passie voor geschiedenis was de archivaris ook een rederijker en een invloedrijke letterkundige. Zo was hij eerst lid en later secretaris van de Ieperse rederijkerskamer 'De Getrouwe van Herten'. Binnen deze rederijkerskamer vestigde hij zijn leidende positie als letterkundige. Hij won met zijn publicaties medailles in 1806, 1812, 1813, 1814 en 1815. Deze publicaties maakten deel uit van de bibliotheekcollectie.

< Jean-Jacques Lambin, Mémoire sur les questions proposées par la Société des antiquaires de la Morinie, 1836.
Gent, Universiteitsbibliotheek, ACC11863.

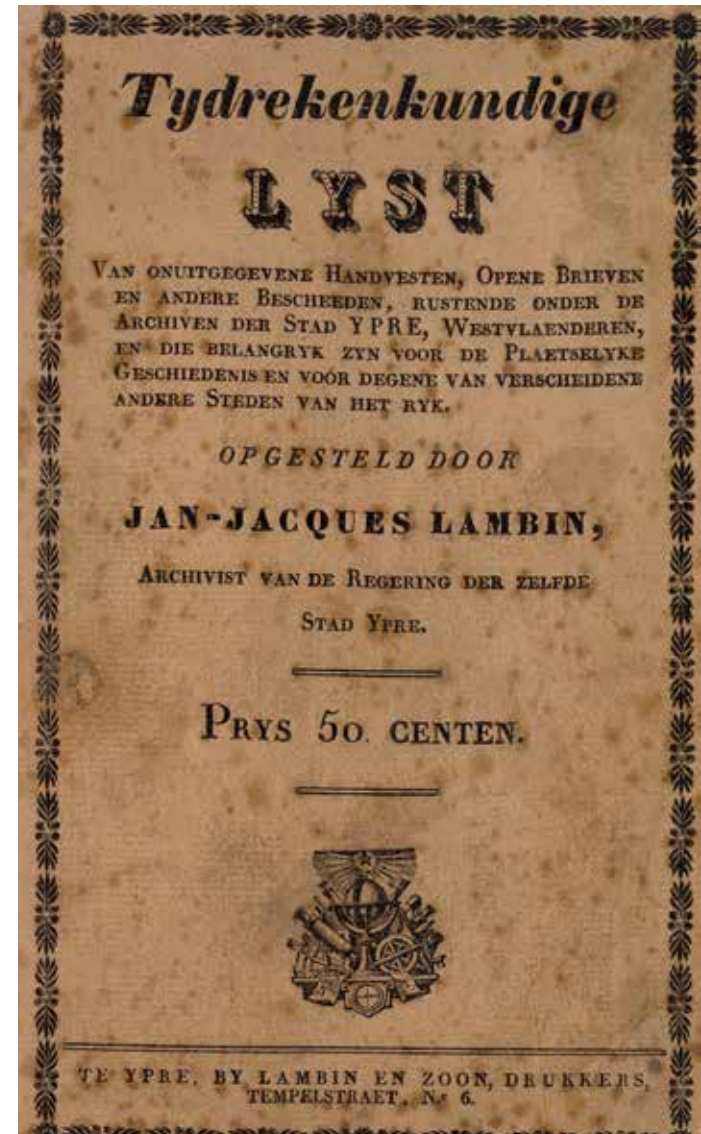
^ Ex libris van Jean-Jacques Lambin. Ambrosius Calepinus, Passeratii sive linguarum novem romanae, 1654.
SAI, Oude drukken, 871/1654/CALE.

In 1824 richtte hij samen met Justin Van Damme een nieuwe rederijderskamer op: 'Alpha en Oméga'. Het project werd gesubsidieerd door de Nederlandse overheid en kreeg vanaf het begin een koninklijke titel.

Binnen deze culturele verenigingen ondersteunde Lambin als orangist Willem I in zijn beleid naar een uniforme taal in de Nederlanden. Hoewel de rederijderskamers de Belgische omwenteling van 1830 niet overleefden, bleef Lambin orangist. Zo schonk hij zijn boek 'Esquisses historiques et biographiques sur les châtelains et les vicomtes d'Ypres' aan de 'Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde' in Leiden.

Jean-Jacques Lambin trouwde met Maria Verbeke. Ze kregen zes zonen en vier dochters. Drie zonen werden drukker. Ze lagen aan de basis van de leperse drukkerijen Lambin-Verwaerde, Lambin-Mortier en Lambin-Vanneste. Jean-Jacques Lambin overleed op 17 januari 1841 in leper. Zijn nu verdwenen buste pronkte na zijn dood in de leperse bibliotheek.

Jean-Jacques Lambin, Tydrekenkundige lyst, 1829.
Een lijst met onuitgegeven oorkonden en andere stukken van het stadsarchief van leper.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1829.

WETTEN DER MAATSCHAPPIJ

TOT
BEVORDERING DER VADERLANDSCHE
TAAL- EN DICHTKUNDE,

VOOR TITEL VOERENDE:

Alpha en Oméga,

MET BINSPEUK:

Spiritus ubi vult spirat,
GEVESTIGD TE IJPEREN.

DRUKKERIJ VAN ANNOY - VANDEVYVER.

M. D. C. C. XXIV.

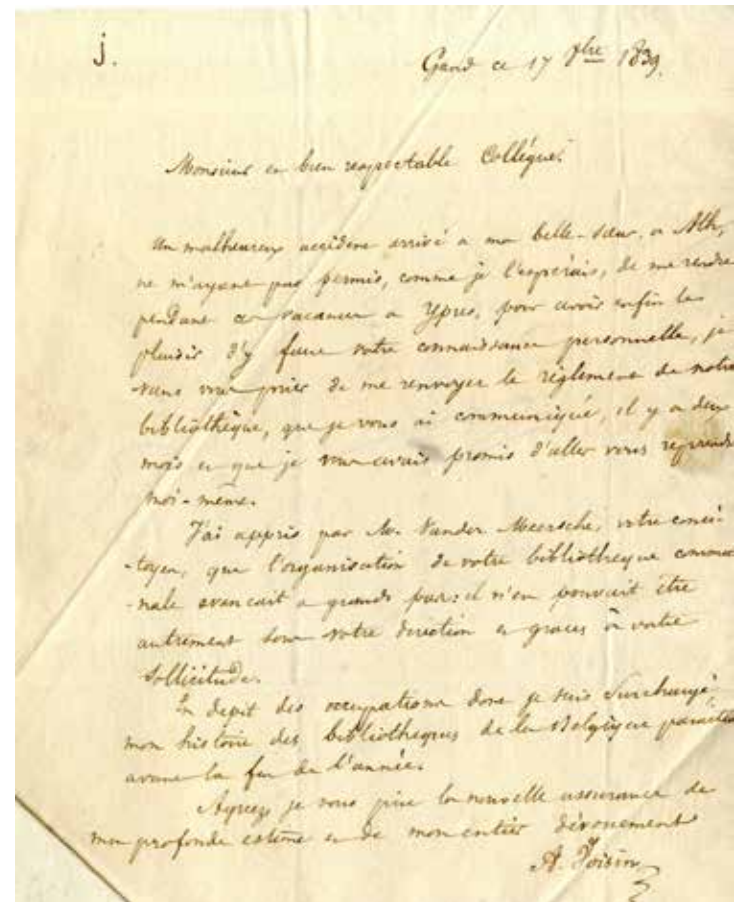
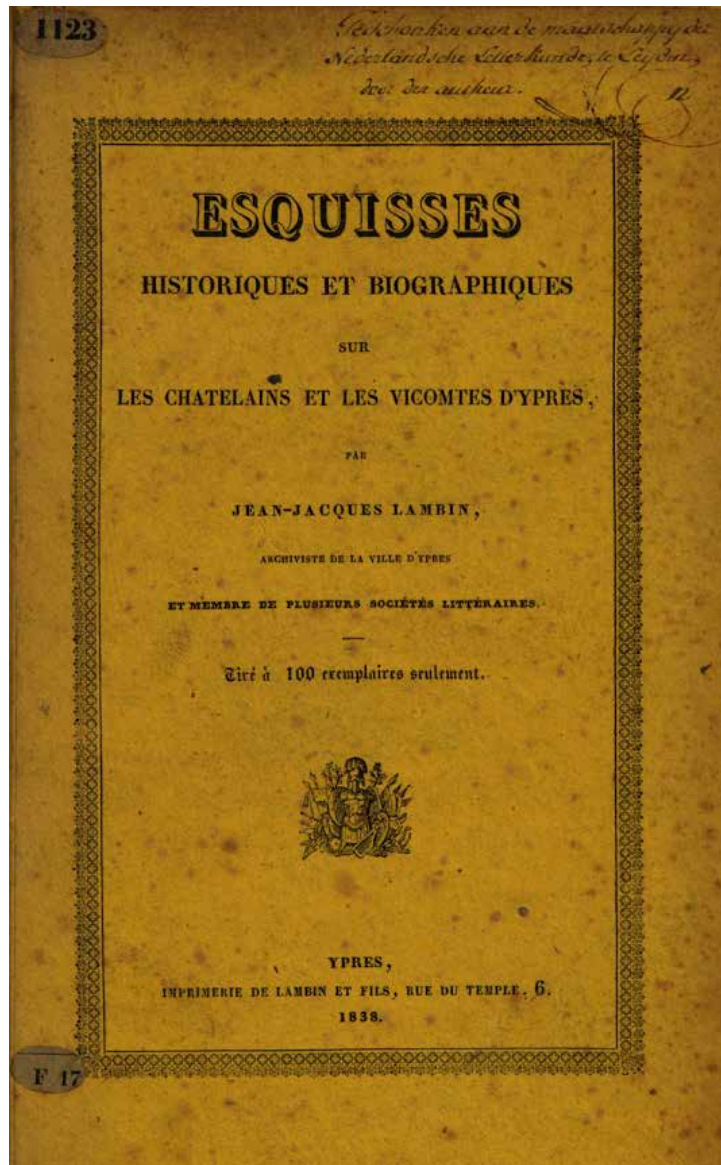
1/2 lezen
Nogt zy, om harte kunst, en mael ten roep gaen,
Mits dichters ruide ghehoend met onwiltke bloen,
En op harte hemelgids bewonderende oogten slaen,
Een zout zy galmen!
Ja, aangemerkt door de Vriendschap en harte zeet,
Die gy, geleerde maten, reet ik in't harte roet;
Niet zy, doch buyten hoop, maet door een yre gloet,
Niet gloriepalmen.

Den Laster.

Deemwaerde Vastertael! geult in naere helken,
Die als der Eina spauwt een rueterdroom langs de wolken,
En't menscheden blindheit door een duyter anverdgloet,
Die ystige ewelidain mi gif een waekende roet,
Sal me scherpoynd maet den uersting nog verdrukken,
En bloet ewelidheid in stof in wach een bakken?
Of moet zy, bloedguet den ouerheit in betog,
Maet becom roet met uet zwart gesteldt zog?

^ Gedicht van Jean-Jacques Lambin over laster en vriendschap, bekroond met de tweede ereprijs op een tornooi in Brugge in 1808.
SAI, Ieperse aanwinsten, 70.

< Wetten der maatschappij tot bevordering der vaderlandsche taal- en dichtkunde, geschreven door Jean-Jacques Lambin en Justin Vandamme voor de rederijderskamer Alpha en Oméga.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1824.

- ^ Brief van Auguste Voisin gericht aan Jean-Jacques Lambin van 17 oktober 1839.
SAI, Archief bibliotheek, 20.
- < Jean-Jacques Lambin, *Esquisses historiques et biographiques sur les châtellains et les vicomtes d'Ypres*, 1838, geschonken aan de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde in Leiden.
Leiden, Universiteitsbibliotheek.

Perkament en boek in de negentiende eeuw

In de eerste helft van de negentiende eeuw ontstond er in Leper een openbare stadsbibliotheek. Tot de Franse periode was er in het kapittel van de Sint-Maartenskathedraal een bibliotheek aanwezig. Pas in 1839 werd er een nieuwe bibliotheek opgericht met Jean-Jacques Lambin als bibliothecaris. Dit keer nam de stad het voortouw bij de oprichting van de bibliotheek.

De openbare bibliotheek was het resultaat van een commissie die speciaal voor het project werd aangesteld. Deze commissie zorgde ook na de opening van de bibliotheek voor de organisatie en werking van de instelling. Ze stelde een aantal voorwaarden op waaraan de bibliotheek moest voldoen. De commissie mocht bijvoorbeeld niet meer dan tien leden tellen. Naast Jean-Jacques Lambin waren Ignace Smaelen (ca. 1767-1841) en Alphonse Vandenpeereboom (1812-1884) belangrijke figuren bij het ontstaan van de stadsbibliotheek. De nieuwe bibliotheek had vanaf het begin een nauwe band met het stadsarchief. Na de dood van Lambin in 1841 bleef de functie van stadsarchivaris en bibliothecaris een tijdlang opgesplitst.

Ignace Smaelen (1841)

Over de tweede bibliothecaris Ignace Smaelen is weinig geweten. Smaelen was de zoon van Ignatius Smaelen en Maria Simoens. Net als zijn voorganger was hij letterkundige en lid van de 'Société littéraire'. In de leperse volkstelling uit 1815 stond hij echter als kruidenier aangeduid. Smaelen stierf op 74-jarige leeftijd op 13 augustus 1841, enkele maanden nadat hij was aangesteld als bibliothecaris. De gemeenteraad verklaarde dat zijn dood 'het hele bibliotheekproject verstoorde'. Zijn collectie boeken werd na zijn dood openbaar verkocht. De stadsbibliotheek telde toen 6.275 volumes.

Veiling van de boeken van Ignace Smaelen op 15 november 1841.
SAI, Bibliotheek, 091/1841/Z.N.

Inschrijvingslijst van de leperse Stedelijke Academie uit 1827
met bovenaan de vermelding van Felix Messiaen.
SAI, leperse aanwinsten, 459.

CATALOGUE

D'UNE BELLE COLLECTION DE

LIVRES,

EN PLUSIEURS LANGUES ET FACILTES,

TELS QUE THEOLOGIE, SCIENCES ET ARTS, BELLES-LETTRES,
HISTOIRES, VOYAGES, ETC.,

DÉLAISSÉS PAR YEU

M. Ignace Smaelen,

en son vivant Bibliothécaire de la Ville d'Ypres.

Dont la vente se fera publiquement par le ministère du Notaire VANDERMEERACH,
le Lundi 15 Novembre 1841 et jours suivants, le matin à dix et l'après midi
à deux heures, dans la salle ordinaire de l'Hôtel de Ville d'Ypres, sous
la direction de *Simon Lafonteyne*, Libraire; en francs et centimes, avec
augmentation du dixième denier.

YPRES,

Imprimerie de *Simon Lafonteyne*, rue au Beurre, n. 11.

STADSARCHIEF
YPER

Académie d'arrondissement de Brédingen-gedm 21 octobre 1827

	Worren	side	Worren	q. p. w.	ord. d. l.	ord. d. l.
1	Mulliken	fl. 10	10/10	1		
2	Worren	fl. 10	10/10	1		
3	Worren	fl. 10	10/10	1		
4	Worren	fl. 10	10/10	1		
5	Worren	fl. 10	10/10	1		
6	Worren	fl. 10	10/10	1		
7	Worren	fl. 10	10/10	1		
8	Worren	fl. 10	10/10	1		
9	Worren	fl. 10	10/10	1		
10	Worren	fl. 10	10/10	1		
11	Worren	fl. 10	10/10	1		
12	Worren	fl. 10	10/10	1		
13	Worren	fl. 10	10/10	1		
14	Worren	fl. 10	10/10	1		
15	Worren	fl. 10	10/10	1		
16	Worren	fl. 10	10/10	1		
17	Worren	fl. 10	10/10	1		
18	Worren	fl. 10	10/10	1		
19	Worren	fl. 10	10/10	1		
20	Worren	fl. 10	10/10	1		
21	Worren	fl. 10	10/10	1		
22	Worren	fl. 10	10/10	1		
23	Worren	fl. 10	10/10	1		
24	Worren	fl. 10	10/10	1		
25	Worren	fl. 10	10/10	1		
26	Worren	fl. 10	10/10	1		
27	Worren	fl. 10	10/10	1		
28	Worren	fl. 10	10/10	1		
29	Worren	fl. 10	10/10	1		
30	Worren	fl. 10	10/10	1		
31	Worren	fl. 10	10/10	1		
32	Worren	fl. 10	10/10	1		
33	Worren	fl. 10	10/10	1		
34	Worren	fl. 10	10/10	1		
35	Worren	fl. 10	10/10	1		
36	Worren	fl. 10	10/10	1		
37	Worren	fl. 10	10/10	1		

Felix Messiaen (1842-1843)

Felix Fortuné Messiaen (1818-1884) werd de volgende archivaris. In 1835 studeerde Messiaen aan het stedelijk college in Ieper. Hij vervolgde zijn studies en behaalde een doctoraat in de rechten. In 1840 ging hij als leraar aan de slag in het stedelijk atheneum in Brugge. Op 22 oktober 1842 werd hij aangesteld als archivaris. Op dat moment was Messiaen ook griffier bij de rechtbank van Ieper. In 1843 kreeg hij een betrekking aangeboden bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, waardoor hij zijn functies in Ieper neerlegde. Uiteindelijk werd hij vanaf 1847 rechter in Veurne.

- ^ Felix Messiaen schrijft in 1877 samen met andere vrienden en collega's in op de door Léopold Wiener ontworpen medaille voor Alphonse Vandenpeereboom naar aanleiding van diens publicatie over de numismatiek in Ieper. SAI, Ieperse aanwinsten, 455.

Alphonse Vandenpeereboom, *Annuaire de l'académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts*, 1888.
SAI, Bibliotheek, ARBA/54/1888.

Alphonse Vandenpeereboom (1842-1860)

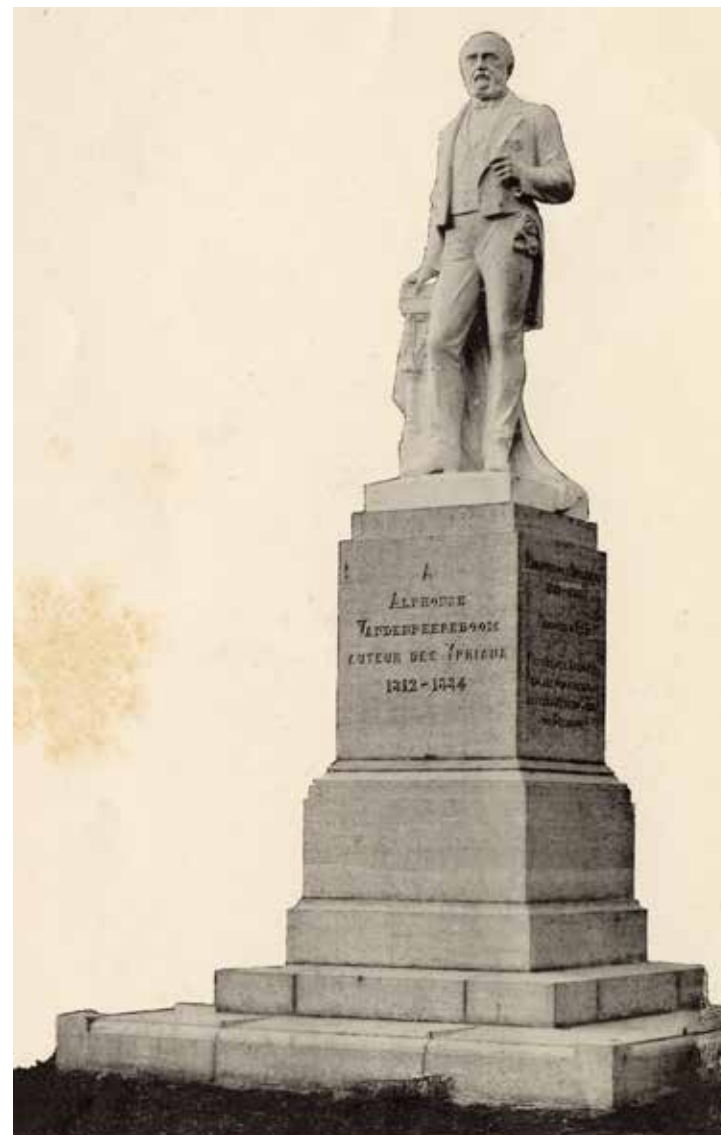
Na Lambin en Smaelen duurde het meer dan een jaar voor er officieel een nieuwe bibliothecaris werd aangesteld. Het oog van het stadsbestuur viel eind 1842 op Alphonse Vandenpeereboom (1812-1884). Vandenpeereboom was de zoon van Louis-Pierre-Xavier Vandenpeereboom en Joséphine Hynderyck. Hij liep school in Ieper en studeerde verder in Frankrijk. Uiteindelijk behaalde hij op 21-jarige leeftijd een diploma rechten in Leuven. Nadat hij afstudeerde ging zijn voorkeur uit naar literaire en geschiedkundige studies. Vandenpeereboom specialiseerde zich vooral in de rijke geschiedenis van het middeleeuwse Ieper.

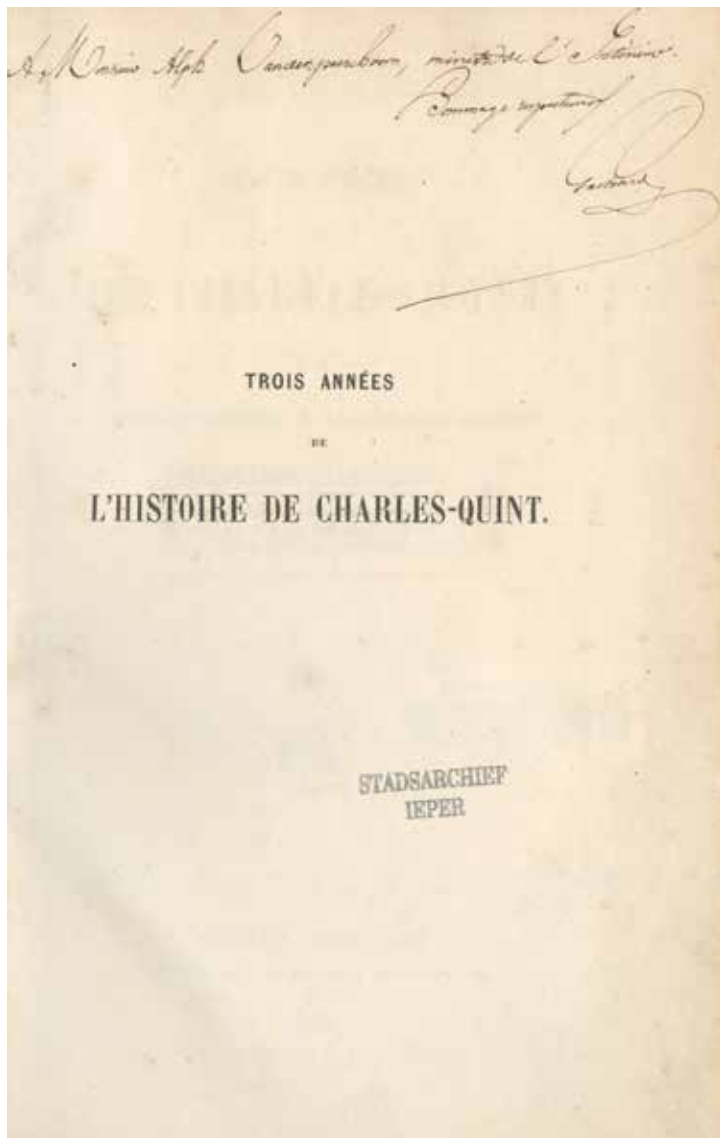
Vandenpeereboom was vanaf 1842 bibliothecaris van de 'Bibliothèque publique', dit in tegenstelling tot Jean-Jacques Lambin en Ignace Smaelen, die als bibliothecarissen van de 'Bibliothèque communale' werden aangeduid. In hoeverre er ooit een verschil was tussen beide instellingen blijft onduidelijk. Vermoedelijk zat Vandenpeereboom samen met Lambin en Diegerick in de oorspronkelijke bibliotheekcommissie en had hij ook het openbare karakter van een bibliotheek op het oog. Hij ondertekende vanaf 1839, net als Lambin, de schenkingen die de nieuwe bibliotheek ontving. Op de schenkingsbriefjes stond duidelijk 'Bibliothèque publique de la ville d'Ypres' vermeld.

Toegangskaat van Antoine-Joseph Stroobant de Ruescas voor het banket ter ere van Alphonse Vandenpeereboom, 1883.
SAI, Archief bibliotheek, 110.

Inhuldiging van het monument van Alphonse Vandenpeereboom in Ieper, 1892.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1892.

< Werk door de algemene rijksarchivaris Louis-Prospér Gachard opgedragen aan Alphonse Vandenpeereboom. Louis-Prospér Gachard, *Trois années de l'histoire de Charles-Quint*, 1865. SAI, Bibliotheek, 940/1865/GACH.

Toen hij op 7 november 1842 werd aangesteld als 'trésorier' van de 'Bibliothèque publique' was deze functie onbezoldigd. Vandenpeereboom wilde mensen effectief naar de bibliotheek laten komen. De bibliotheek was onder zijn leiding twee dagen per week open voor het publiek: van 14.00 tot 17.00 uur in de winter en van 15.00 tot 18.00 uur in de zomer. Het boekenbestand liep snel op: 8.000 volumes in 1842, 10.000 volumes in 1845. Vandenpeereboom bleef bibliothecaris tot 1860.

Vandenpeereboom timmerde intussen aan een politieke carrière. Hij lag bijvoorbeeld in mei 1841 aan de oorsprong van de liberale krant 'Le Progrès', die hij inzette als propagandamiddel. Zijn politieke mentor was voormalig burgemeester en liberaal voorman Henri Carton sr. (1791-1877) aan wie hij overigens verwant was. Van 1842 tot 1848 was Vandenpeereboom provincieraadslid van West-Vlaanderen voor het kanton Haringe. In 1842 werd hij lepers gemeenteraadslid en schepen van openbare werken en onderwijs. In 1848 werd hij lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

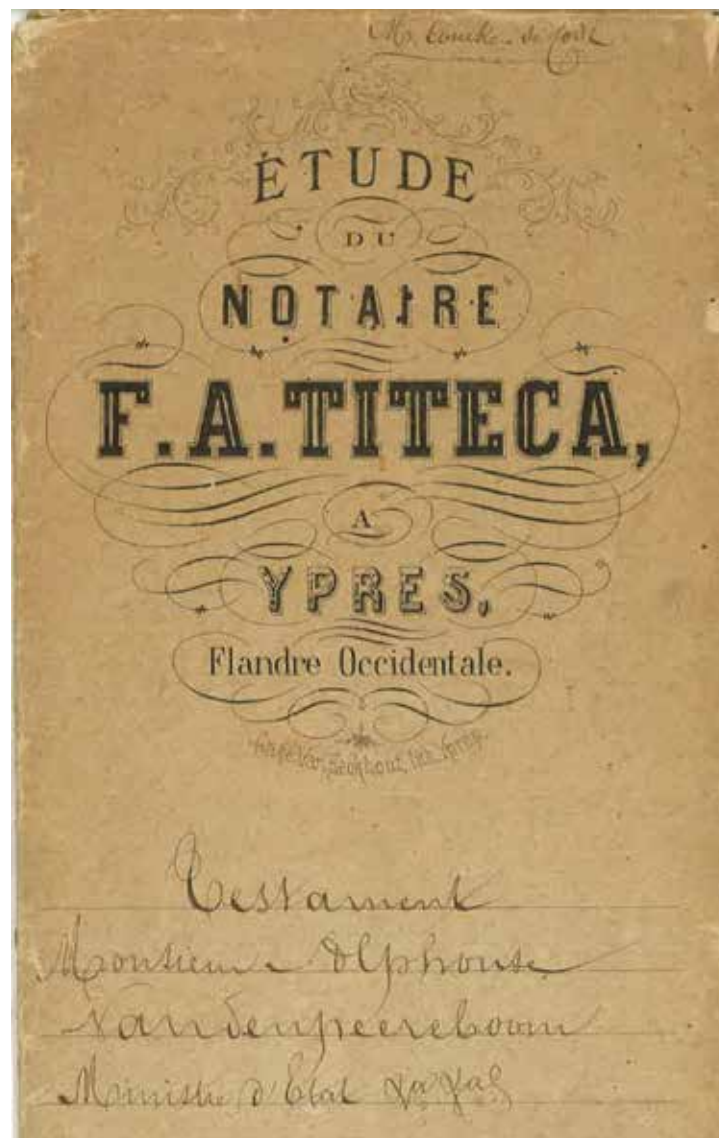
In 1859 volgde hij de overleden Bruno van der Stichele de Maubus op als burgemeester in Ieper. Van 1861 tot 1868 was hij Minister van Binnenlandse Zaken. Daarna werd hij Minister van Staat.

Vandenpeereboom werd snel opgenomen in de leperse intellectuele kringen. Hij zag het belang in van historische monumenten en culturele instellingen. Hij promootte de restauratiewerken voor het belfort en de hallen. Tot op hoge leeftijd bleef hij historisch actief. Met archivaris Isidore Diegerick had hij in 1861 de 'Société historique, archéologique et littéraire la ville d'Ypres et de l'ancienne West-Flandre' opgericht. In 1879 werd hij lid van de 'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique'. Met de zeven volumes 'Ypriana' die hij tussen 1878 en 1883 publiceerde, leverde hij een standaardwerk over de geschiedenis van Ieper af.

Vandenpeereboom stierf in Brussel op 10 oktober 1884. Het leperse stadsarchief bewaart een uittreksel uit zijn testament. Zijn verzamelde archivaria gingen echter verloren bij de vernietiging van het stadsarchief in 1914. Hij schonk veel van zijn boeken bij testament aan de bibliotheek. Een groot deel van deze boeken bleef bewaard. Ze zijn voorzien van zijn ex libris met het devies: "Als riet buygt niet maer blijft vroom peereboom."

Uittreksel uit het testament van Alphonse Vandenpeereboom
door notaris Floribert Augustin Titeca, 1884.
SAI, Ieperse aanwinsten, 212.

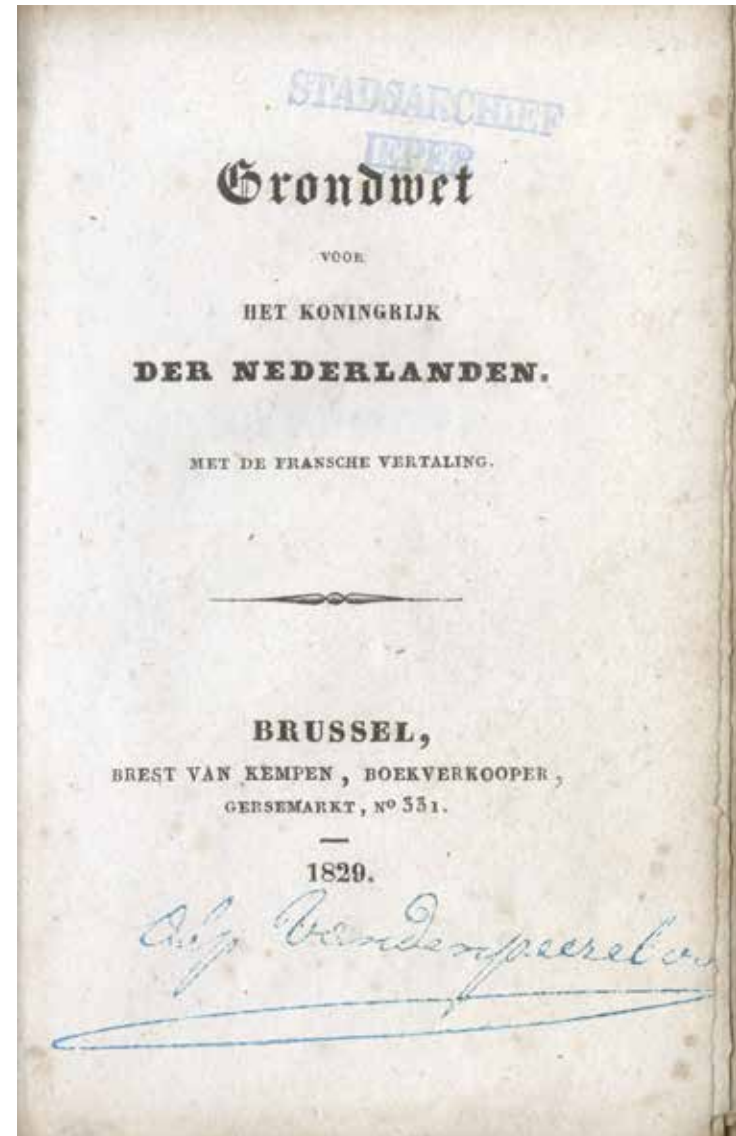
>

Ex libris van Alphonse Vandenpeereboom, Grondwet voor het koninkrijk der Nederlanden, 1829.
SAI, Bibliotheek, 342/1829/Z.N.

Grondwet voor het koninkrijk der Nederlanden, 1829.
SAI, Bibliotheek, 342/1829/Z.N.

Hulparchivaris Alphonse Diegerick. Bulletin der maatschappij van geschied- en oudheidkunde te Gent.
SAI, Bibliotheek, BMGOG /19/1911.

Isidore Diegerick (1847-1885)

Isidore Diegerick (1812-1885) werd geboren in Gent en startte zijn carrière in het leger als onderofficier bij de artillerie. Tussen 1843 en 1847 stapte hij over naar het onderwijs en werd hij leraar in het leperse stedelijk college. Op 25 oktober 1847 stelde het stadsbestuur hem aan als archivaris. Kort daarop werd hij leraar aan het atheneum in Brugge en postuleerde hij in 1852 tevergeefs voor de post van stadsarchivaris in Brugge. Vanaf 1857 was hij leraar in Antwerpen, een betrekking die hij om gezondheidsredenen eind 1859 opgaf.

Diegericks financiële situatie raakte opgelost toen hij op 27 oktober 1860 ook bibliothecaris in leper werd en er gratis onderdak en een jaarwedde van 1500 frank kreeg. Het stadsbestuur vond het belangrijk dat Diegerick beide functies uitoefende zodat hij het geschiedenisonderzoek van de stad op een hoger niveau kon tillen. Voorts was het archief toen één dag in de week voor het publiek geopend. In 1862 werd Diegerick voor een korte periode toegevoegd archivaris in Oudenaarde. Het jaar daarop redigeerde hij een beknopte inventaris van het stadsarchief in Poperinge. Dat de liberaal Diegerick bij de uitbouw van zijn carrière steevast door Alphonse Vandenpeereboom werd ondersteund, staat buiten kijf.

Diegerick publiceerde als lepers stadsarchivaris een zevendelige 'Inventaire analytique et chronologique des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres' (1853-1868). Hierop volgde tussen 1874 en 1877 een vierdelige aanvulling voor de 16de eeuw: 'Documents du XVIe siècle, faisant suite à l'inventaire des chartes'. In 1876 publiceerde hij de omvangrijke inventaris van het archief van de abdij van Mesen. Hij was de eerste die een inventaris opmaakte waarmee het volledige stadsarchief werd ontsloten.

Diegerick maakte werk van een catalogus voor de bibliotheek. Dit werk deed hij niet alleen. Zijn zoon Alphonse (1851-1911) ondersteunde hem als hulparchivaris en -bibliothecaris vanaf 1873. Het gegeven dat vader en zoon samenwerkten, werd in de lokale krant 'L'Opinion' als nepotisme omgeschreven. In 1882 stopte Alphonse omdat hij archivaris werd in het Rijksarchief van Gent.

Alphonse Vandenpeereboom bevestigde in 1843 een schenking van een boek door onderluitenant Isidore Diegerick. Cornelius Jansenius, Mars gallicus, 1636. SAI, Oude drukken, 940/1636/JANS.

Negentiende-eeuwse stempel van het stadsarchief SAI, leperse aanwinsten, 272.

Isidore Diegerick bevestigde in 1870 een schenking van een boek door kapitein Mortier. Hippolyte Vigneron, La Belgique militaire, 1855.
SAI, Bibliotheek, 355/1855/VIGN.

Isidore Diegerick was als secretaris zonder twijfel met Alphonse Vandenpeereboom de drijvende kracht bij de oprichting van de 'Société historique, archéologique et littéraire de la ville d'Ypres et de l'ancienne West-Flandre' in 1861. De tussen 1861 en 1880 verschenen negen delen van de 'Annales' van deze vereniging werden grotendeels door Diegerick volgeschreven.

VILLE D'YPRES.

CATALOGUE

DE LA

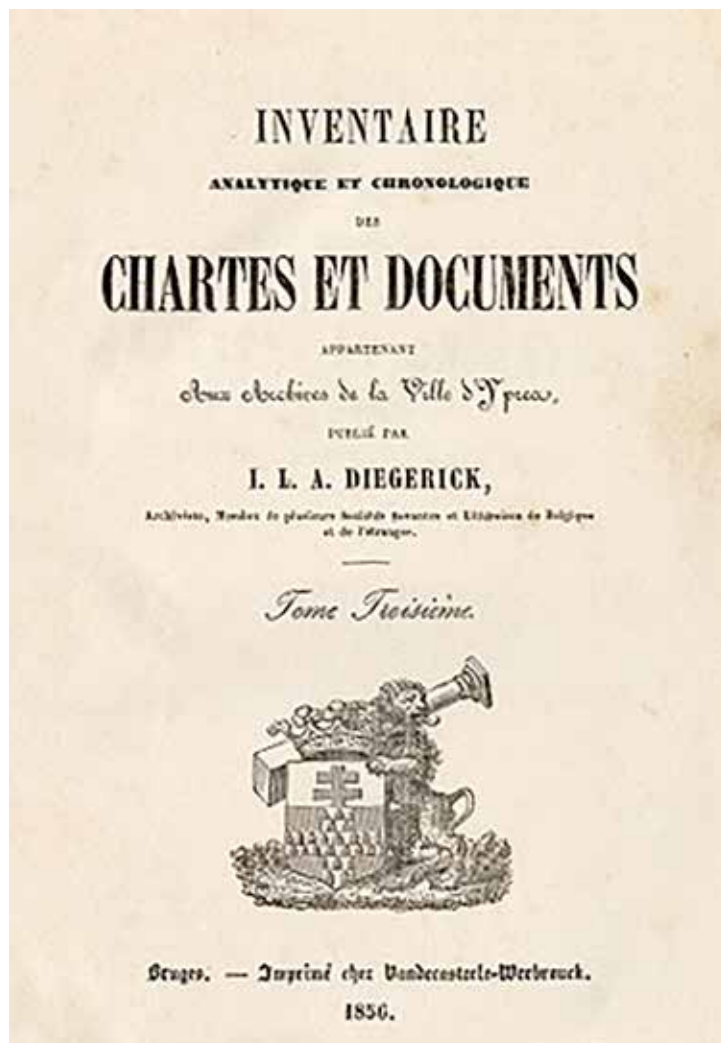
BIBLIOTHÈQUE POPULAIRE

COMMUNALE.

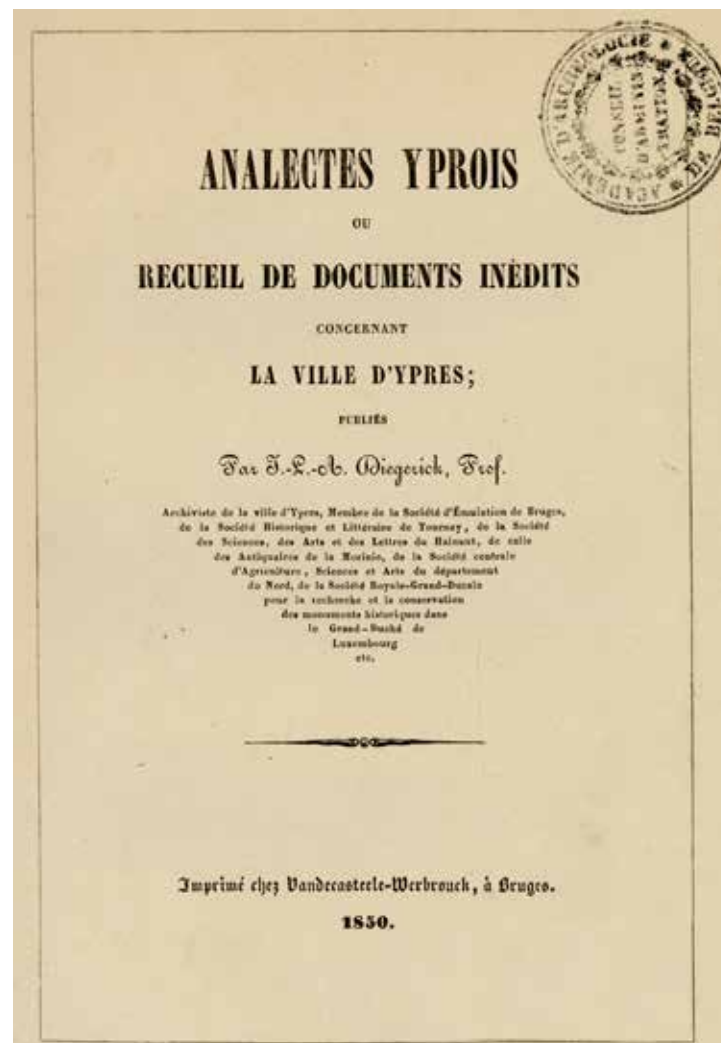

YPRES.
IMPRIMERIE DE SIMON LAFONTEYNE, BELIEUX, LIBRAIRE, RUE AU BEURRE, 17.
[Imprimeur de la Société historique, archéologique et littéraire
de la ville d'Ypres et de l'ancienne West-Flandre].
1864.

Isidore Diegerick, Catalogue de la bibliothèque populaire communale, 1864.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1864.

Isidore Diegerick, Inventaire analytique et chronologique des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres. SAI, Bibliotheek, 068/SAIEPER/1853-1868.

Isidore Diegerick, Analectes yprois ou recueil de documents inédits concernant la ville d'Ypres. Diegerick was in 1850 leraar. SAI, Bibliotheek, 949.3/1850/DIEG.

Diegerick werd ridder in de Leopoldsorde, ridder van de orde van de Eikenkroon in Luxemburg en ridder tweede klasse in de orde van Filips de Grootmoedige van Hessen-Darmstadt. In het boek 'Geschiedkundige onderzoekingen op de aloude aenstellinge van den voogd en van de schepenen en raeden der stad Ypre' van Lambin staan notities die waarschijnlijk voor Diegerick bedoeld waren. De kans is dus groot dat beide archivariissen elkaar kenden en dat Lambin zijn boek aan Diegerick schonk. In april 1883 stopte Diegerick als bibliothecaris omwille van gezondheidsredenen. Hij bleef archivaris tot aan zijn dood op 14 juni 1885.

Jules Cordonnier (1888-1892)

Na de dood van Diegerick werd Jules Cordonnier (1833-1893) in 1888 onbezoldigd bibliothecaris en stadsarchivaris van Ieper. Cordonnier, geboren in Belle, was getrouwd met Eveline Van der Meersch (1831-1912). Ze kregen samen zes kinderen.

Cordonnier specialiseerde zich in genealogisch onderzoek. Grote delen van het Fonds Merghelynck waren niet het werk van Merghelynck zelf, maar van Cordonnier die voor dit werk wellicht een vergoeding kreeg. Cordonnier was een verwoed verzamelaar en legde een eigen archief aan. Daartoe behoorden de afschriften van de Ieperse poortersboeken en zijn 'Chronique d'Ypres', een samenvatting van verschillende stukken kronieken tot 1837. Hij verzorgde bovendien een alfabetische en thematische index bij dit werk. Zijn verzameling bevond zich tijdens de Eerste Wereldoorlog bij zijn zoon in Wetteren en bleef dus bewaard.

Ook als bibliothecaris was het werk van Cordonnier zeer prestigieus. Hij werkte zeer precies en hield als eerste bibliothecaris de bibliotheekbezoeken en de uitleningen van september 1889 tot december 1892 bij. De cijfergegevens omvatten ongeveer zijn volledige bestuursperiode. Zijn zoon Leon (1869-1924) was hulpbibliothecaris.

Vanaf 1860 mengde Jules Cordonnier zich in het liberale verenigingsleven van de stad. Hij was onder andere lid van de 'Société historique', waar Diegerick en Vandenpeereboom ook toebehoorden, en de Vlaamsgezinde 'Kunst- en letterkring van Ijperen'. Zijn liberale achtergrond had ook negatieve gevolgen. Toen in 1892 in Ieper de katholieken aan de macht kwam, grepen ze de macht in bibliotheekcommissie. Cordonnier was verplicht om zijn beide ambten neer te leggen. Hij stierf een half jaar later op 21 juli 1893.

Portret van Jules Cordonnier. Jan Dewilde, De verdwenen stad, 1998.

SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1998.

BPG

Bibliothèque Populaire (6)
Septembre 1889.

Dimanche 1er septembre: 145 volumes prêtés à domicile.

Lundi — 2 septembre: 58 volumes prêtés à domicile.

Dimanche — 8 septembre: 124 volumes prêtés à domicile.

Lundi — 9 septembre: 39 volumes pr. à domicile.

Dimanche — 15 p. 89: 154 volumes prêtés à domicile.

Lundi — 16 p. 89: 63 " " "

Dimanche — 22 p. 89: 161 volumes prêtés à domicile.

Lundi — 23 p. 89: 48 volumes prêtés à domicile.

Dimanche 29 p. 89: 190 volumes prêtés à domicile.

Lundi 30 p. 89: 58 volumes prêtés à domicile.

Total: 1030 livres.

BPG

Livre de statistique de la
Bibliothèque populaire et publique de la
ville d'Ypres.

Le Bibliothécaire adjoint
Jules Cordonnier
1er septembre
1889.

1. G

^ Jules Cordonnier, schrift met statistieken van de Bibliothèque populaire en Bibliothèque publique, 1889.
SAI, Cordonnier, 27.

Arthur Merghelynck (1892-1896)

Arthur Merghelynck (1853-1908), eigenaar van kasteel Beauvoorde en Hotel Merghelynck, behoorde tot één van de meest vooraanstaande families van Ieper. Zijn vader, Leopold Merghelynck (1819-1866), was schepen van Ieper en aanhanger van de liberale partij. Leopold was gehuwd met Elise Carton (1812-1871), dochter van burgemeester Henri Carton. Zijn relaties met zijn familie en met de lokale overheden waren gespannen. Hoewel zijn familie tot de liberale bovenklasse behoorde, manifesteerde Arthur zich als katholieke voorman. Zijn huwelijk met Julienne Flyps die van eenvoudige komaf was, verzwakte zijn aanzien binnen de Ieperse burgerij.

Merghelynck raakte bevriend met Jules Cordonnier, die zijn genealogische interesse aanwakkerde. Toen hij 20 jaar was publiceerde Merghelynck zijn eerste drie artikels. Van 1875 tot 1882 verbleef hij in Brugge, waar hij opzoeken deed in het Rijksarchief over zijn eigen familie. Later breidde hij zijn onderzoek uit. Merghelynck ging de geschiedenis en archieven van zijn regio verder bestuderen. Die vergaarde kennis gebruikte hij niet alleen voor publicaties, maar ze droegen ook bij aan de uitbouw van zijn privé-verzameling.

 Bidprentje van Arthur Merghelynck.
SAI, Bidprentjes, C04_1145v.

In 1892 volgde hij Cordonnier op als stadsarchivaris van Ieper. Op dat moment was Merghelyck al vier jaar archivaris in Veurne. Hij specialiseerde zich voornamelijk in de sociale en economische rol van verschillende families. Onderzoek in de grote archiefinstellingen in Rijsel en Brussel en in andere openbare en particuliere archieven in West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen vulden zijn verzameling aan. Merghelynck verzamelde tijdens zijn carrière een schat aan genealogische informatie, het Fonds Merghelynck, die hij na zijn dood aan de Koninklijke Bibliotheek in Brussel schonk. Slechts enkele originele stukken uit het Hotel Merghelynck belandden uiteindelijk in het stadsarchief van Ieper. Zijn 'Vademecum' (1896), een verzameling van genealogische en historische transcripties van registers uit het stadsarchief, geldt als zijn belangrijkste werk. De verzameling was hoofdzakelijk geïnspireerd op de aantekeningen van Cordonnier. Ook na de publicatie van dit werk bleef Merghelynck zijn verzameling aanvullen met allerlei genealogische afschriften en originele handschriften. Merghelynck nam op 25 januari 1896 ontslag als Iepers stadsarchivaris.

Nadien werkte hij nog verder aan zijn Merghelynck museum en aan een monografie over de geschiedenis van zijn kasteel in Beauvoorde. Hij overleed op 14 juli 1908.

Op het einde van de negentiende eeuw waren de leperse bibliotheek- en archiefcollecties vrij goed ontsloten dankzij de talrijke bronoverzichten, inventarissen en vademecums. Geïnspireerd door algemeen rijksarchivaris Gachard bracht Isidore Diegerick een bijkomende ordening aan in het archief.

De generatie van de twintigste eeuw wilde de rijke stadscollectie beter kenbaar maken bij het publiek. Daarnaast lag de focus op het uitbreiden van de collecties. In het begin van deze eeuw stond Edmond Liégeois aan het hoofd van de bibliotheek en Emile De Sagher was archivaris. Inventarisatie en bronnenonderzoek stonden bij hen centraal. Beide instellingen waren echter onvoorbereid op de gruwelen van de Eerste Wereldoorlog. De oorlog liet een spoor van vernieling na in de volledige stad en had voornamelijk voor het archief desastreuze gevolgen.

Het belfort en de hallen vatten vuur

Edmond Liégeois (1892-1913)

Edmond Liégeois (°1866) was de zoon van de leperse hoedenmaker Edouard Liégeois en Hortentia Derulle. Hij werd in 1891 door de bibliotheekcommissie als nieuwe bibliothecaris verkozen en ging aan de slag vanaf 1892. De bibliotheek bevond zich op dat moment nog in de kapel van het voormalige bisschoppelijk paleis.

Liégeois was lid van het 'Comité flamand de France', een vereniging die de Vlaamse cultuur in Frans-Vlaanderen vertegenwoordigde. Hij ijverde voor meer Vlaamse werken in de bibliotheek. Naast bibliothecaris was Liégeois directeur van het leperse museum. Hij verdiepte zich voornamelijk in de fotografie en was lid van de 'Société yproise de photographie'. In 1897 stelde hij samen met enkele fotografen zijn werk tentoon. Op 13 november 1913 stopte Liégeois omwille van een strafrechtelijke vervolging, maar hij bleef nog lid van de bibliotheekcommissie tot aan de Eerste Wereldoorlog.

Tijdens de oorlog vluchtte Liégeois vermoedelijk naar Antwerpen samen met zijn zus Ernestine (1851-1921). Na de oorlog vroeg hij in 1924 een terugbetaling van de oorlogsschade aan bij de staatscommissaris voor oorlogsschade Julien Antony. Zijn zus was op dat moment al overleden. Hij zou uiteindelijk voor zijn onroerende goederen en boekencollectie 63.300 frank ontvangen.

Un intérimaire improvisé à la Bibliothèque de la ville.

L'autorité compétente a élevé le concierge de la Bibliothèque aux fonctions de bibliothécaire en remplacement de M. Liégeois, parti en vacances. Nous sommes d'avis que l'humiliation qu'elle a fait subir à celui-ci est injustifiable, attendu que nous ne reconnaissons pas au nouveau dignitaire les capacités nécessaires pour faire honneur à sa promotion.

Au lieu d'endosser au portier une charge qui dépasse ses attributions et dont découle une responsabilité facile à concevoir, l'autorité compétente eût été mieux inspirée en fermant tout bonnement l'établissement : les amateurs de lecture ne se seraient pas dérangés inutilement et n'auraient pas dû s'adresser à un préposé qui ne se trouvait pas en état de les renseigner.

On nous permettra aussi de critiquer le fait d'avoir laissé partir M. Liégeois en vacances à une époque où, par suite de la rentrée des classes et de la reprise des audiences au tribunal, sa présence était surtout indispensable à la Bibliothèque.

^

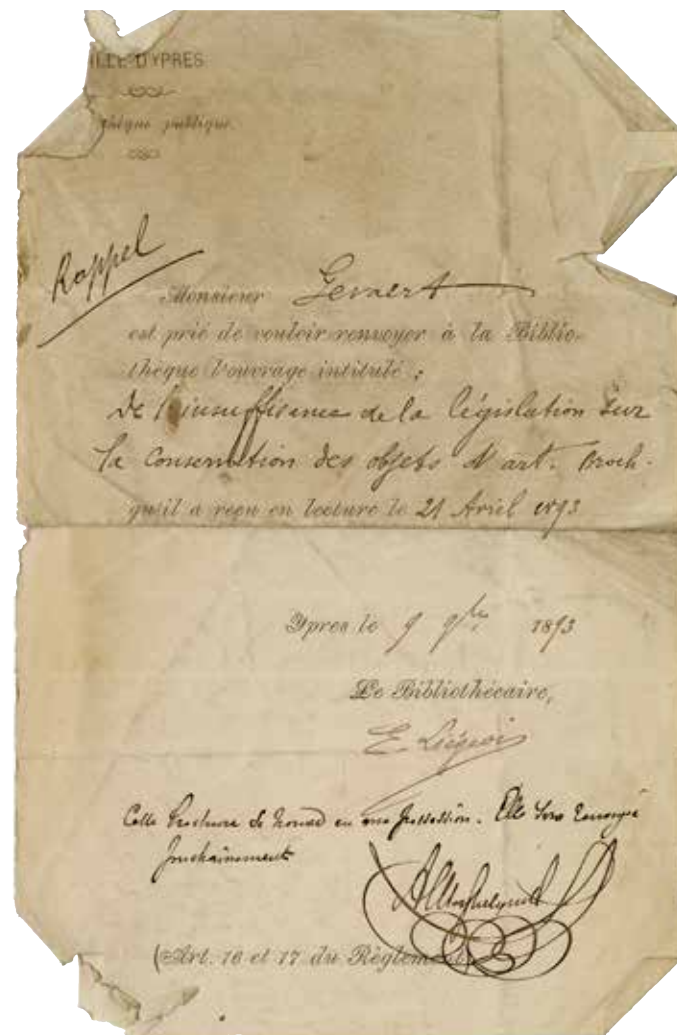
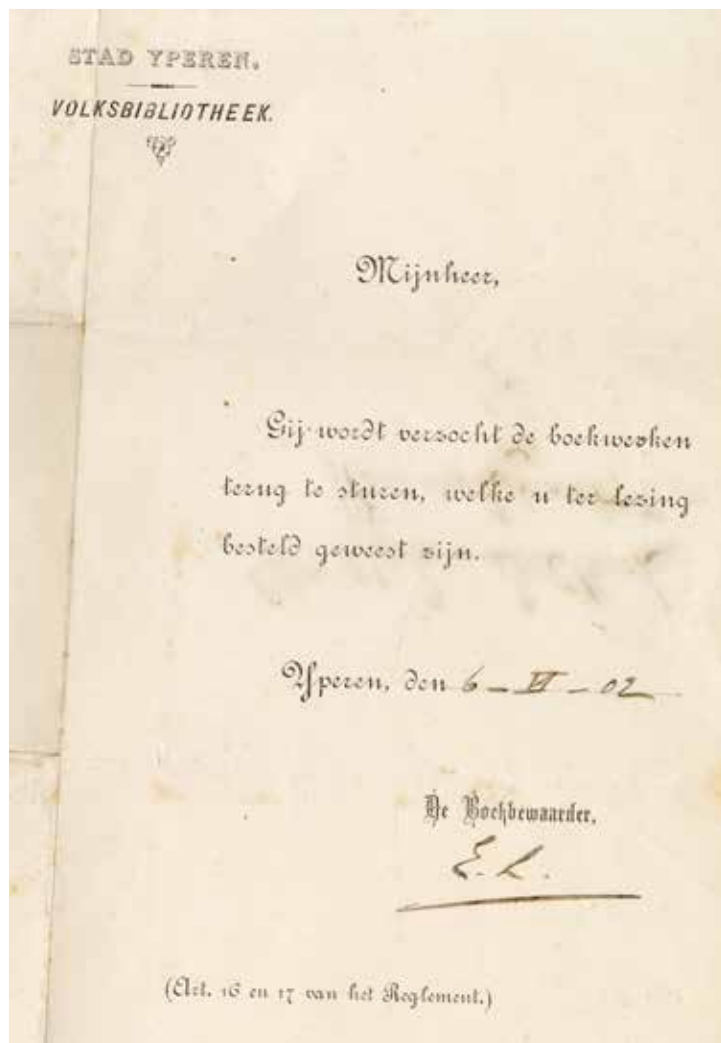
De conciërge neemt in 1906 de taak van Edmond Liégeois over die op vakantie is.

Le Progrès, 7 oktober 1906.

<

Edmond Liégeois.

SAI, Archief bibliotheek, 110.

^ Aanmaningen door Edmond Liégeois om boeken in te leveren, 1893-1902. Bemerk het onderscheid tussen de volksbibliotheek en de openbare bibliotheek.

SAI, Archief bibliotheek, 7.

18	Mlle Schenver	V.L. Peereboom - Ypirioma. 6-I.	9 Janv. 1900
id	Desagher	L. Figuié - Les merveilles de l'industrie. 6-I.	20-I-1901.
	Merghelynck	Epitaphies Lambin. Mus. 6-II.	20 Dec. 1899
	Veys	Revue générale. 1894/2/-1895/1/. 2 vol.	7 Janv. 1900
	Vandaele	Revue des 2 mondes. 2 vol.	4 Janv. 1900
	Adam	H. 1895/6/. 1 vol.	21 Dec. 1899
	Mme Moulin	Ld. 1896/5-6/. 2 vol.	14 Janv. 1900
	Wasse	Charton - Tour du monde.	24 Dec. 1899
19	May	Ld. 1899. 2. lin. om.	11 Janv. 1900
id		Charton - Tour du monde. 1861. 1 vol.	id.
	Pickhout	V. Hugo - Esmeralda. 4. 3 vol.	1 ^{re} Fév. 1900
	Antony	L. Figuié - Les merveilles de la science. 6-I.	22 Janv. 1900

Emile De Sagher, Arthur Merghelynck en Julien Antony staan rond 1900 vermeld in het uitleenregister van Edmond Liégeois.
SAI, Archief bibliotheek, 1.

De openbare bibliotheek gelegen naast het bisschoppelijk paleis, circa 1910.
"Westhoek verbeeldt", Privécollectie.

Emile De Sagher (1896-1917)

Emile De Sagher (1864-1917) was één van de meest omstreden leperse stadsarchivarissen. De Sagher trouwde met Emma Derathé. Ze kregen vier kinderen. Zijn oudste zoon Henri (1890-1940) werd archivaris in het Rijksarchief in Brugge en hoogleraar in Gent. Waarschijnlijk studeerde Emile De Sagher aan de universiteit van Leuven. Op 24-jarige leeftijd werd hij hulparchivaris onder Arthur Merghelynck. Voor Merghelynck werkte hij in het Hotel Merghelynck en in diens kasteel in Beauvoorde.

“Een onverdroten werker” schreef ‘Het Ypersche Volk’ over De Sagher. Hij had een belangrijk aandeel in de uitbouw van het archief voor het bredere publiek. Zo werkte De Sagher systematisch aan een inventaris van het archief van de weeskamer van Ieper, dat ongeveer 50.000 documenten bevatte. Na zijn aanstelling in 1896 zette hij de inventarisatie van het archief verder. In 1898 publiceerde hij ‘Notice sur les archives communales d’Ypres’, een inventaris die hij continu optimaliseerde. In 1901 en 1910 bracht hij nog twee supplementen uit. Hierin beschreef hij het stadsarchief van de negentiende eeuw. Het archief in het belfort bestond uit vier zalen, die vroeger als schatkamers en schrijfkamers werden gebruikt.

▲ Emile De Sagher in het archief.
SAI, Fototheek, D_00259.

Door de inventaris in de bibliotheek beschikbaar te stellen, zorgde De Sagher ervoor dat de archiefcollectie beter bekend werd bij het brede publiek en bevorderde hij eveneens het bronnenonderzoek. Talrijke wetenschappers onderzochten de collectie van het stadsarchief voor hun publicaties. Zo consulteerden Henri Pirenne en Napoleon De Pauw het stadsarchief voor hun onderzoek omtrent de leperse lakenhandel.

Daarnaast onderzocht De Sagher samen met de Brusselse archivaris Guillaume des Marez leperse stadsrekeningen en bundelde deze in een bronnenuitgave: 'Comptes de la ville d'Ypres de 1267 à 1329'. De Sagher was de eerste archivaris die een archiefreglement uitwerkte. Daarnaast deed hij genealogisch onderzoek. Zo onderzocht hij de stamboom van de leperse familie Baelde en publiceerde zijn bevindingen. De Eerste Wereldoorlog maakte een einde aan zijn wetenschappelijke activiteiten.

Emile De Sagher, *Notices sur les archives communales d'Ypres*, 1898.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1898-1901.

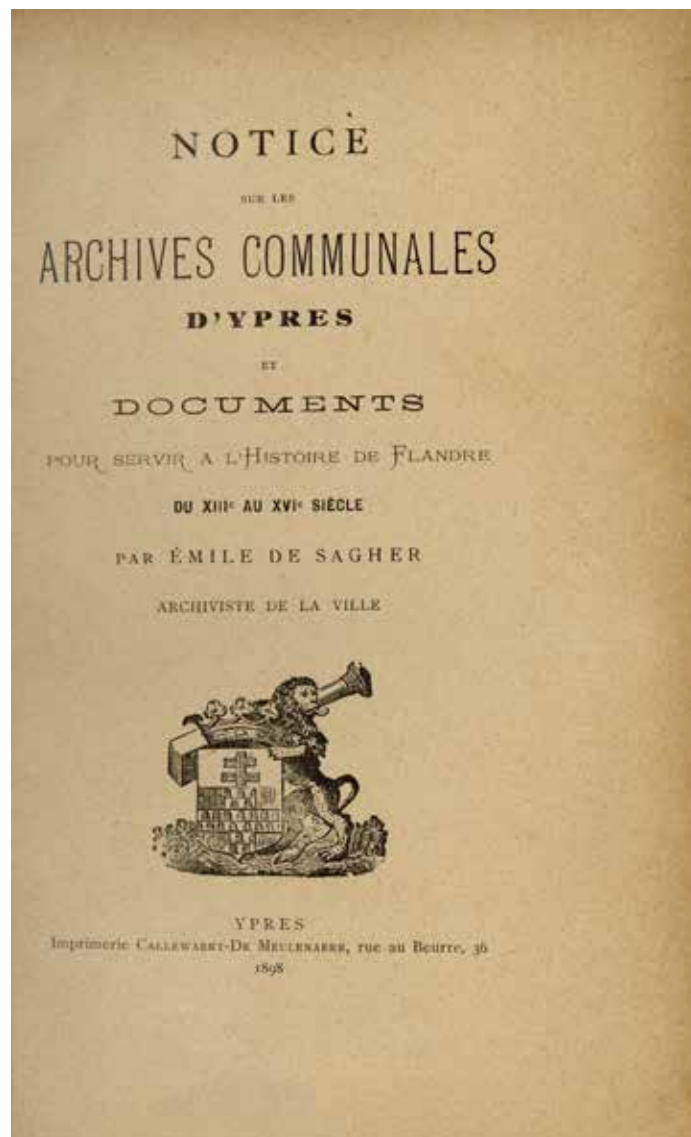
>

Emile De Sagher, *Supplément à l'aperçu sommaire des diverses collections composant les archives communales d'Ypres*, 1901.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1898-1901.

>>

Emile De Sagher, *Deuxième supplément à l'aperçu sommaire des diverses collections composant les archives communales d'Ypres*, 1910.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1910.

>>>

SUPPLÉMENT A L'

APERÇU SOMMAIRE

DES

Diverses Collections

COMPOSANT LES

ARCHIVES COMMUNALES

D'YPRES

PUBLIÉ A LA SUITE DES

« Notice sur les Archives communales d'Ypres et
» Documents pour servir à l'histoire de Flandre
» du XIIIe au XVIe siècle, par Emile De Sagher,
» archiviste de la ville. Ypres, 1898 ».

PAR

EMILE DE SAGHER

ARCHIVISTE DE LA VILLE.

YPRES.

IMP. J. TYBERGHEIN-FRAEYS, RUE DES CHIENS, 17.

DEUXIÈME SUPPLÉMENT A L'

APERÇU SOMMAIRE

DES

Diverses Collections

COMPOSANT LES

ARCHIVES COMMUNALES

D'YPRES

PUBLIÉ A LA SUITE DES

« Notice sur les Archives communales d'Ypres et
» Documents pour servir à l'histoire de Flandre
» du XIIIe au XVIe siècle, par Emile De Sagher,
» archiviste de la ville. Ypres, 1898 ».

PAR

EMILE DE SAGHER

ARCHIVISTE DE LA VILLE.

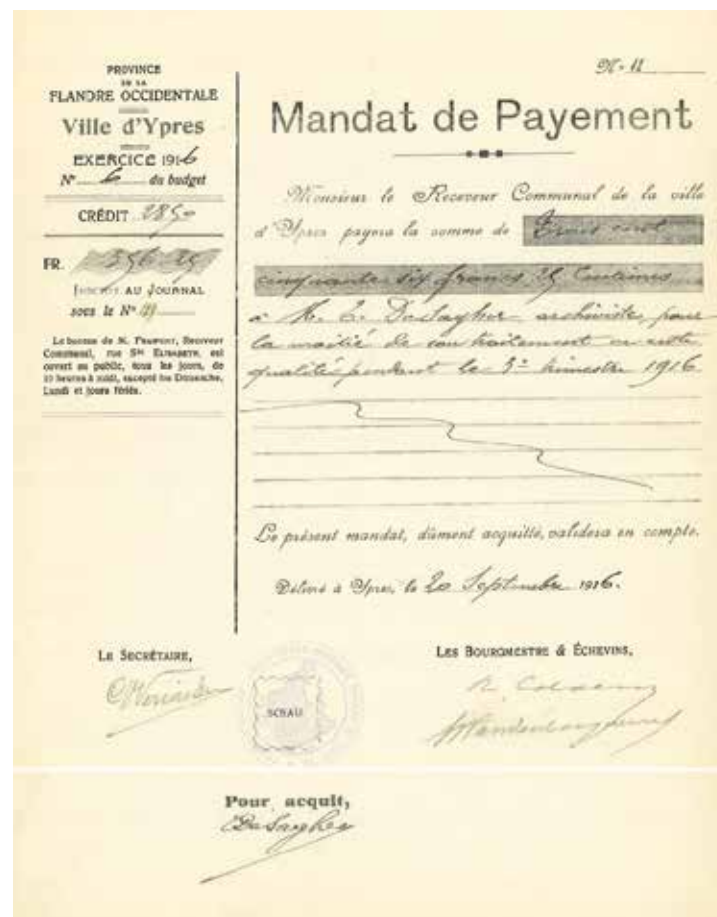
YPRES.

IMP. J. TYBERGHEIN-FRAEYS, RUE DES CHIENS, 17.

1910.

De Sagher stond bekend om zijn moeilijke relatie met het stadsbestuur. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914 vluchtte de archivaris naar Calais. Omdat hij dit niet liet weten aan het stadsbestuur werd hij op 26 september 1914 voor twee maanden geschorst. De Sagher kreeg geen toegang meer tot de depots en werd in september en oktober 1914 niet uitbetaald. Daardoor ondernamen noch de archivaris noch het stadsbestuur initiatieven om de archieven in veiligheid te brengen.

Op 22 november 1914 ging het stadsarchief, dat werd bewaard in de belfortoren, in vlammen op. Het 'Comité provisoire' dat bij het begin van de oorlog de stad bestuurde, noteerde in de notulen: "Le beffroy et les halles ont pris feu, nous n'avons aucun espoir de sauver ces bâtiments, par suite du manque d'eau et manque de bras". Het is onduidelijk of op dat moment het volledige stadsarchief vernietigd werd. Na de oorlog doken er slechts één oorkonde en vijf achttiende-eeuwse rekeningen op, die zich niet in de toren bevonden. Dat zijn op heden de enige documenten die de oorlog overleefden.

Uitbetaling aan Emile De Sagher van 356,25 frank als wedde voor het eerste trimester van 1916.
SAI, Gemeentearchief, 475.1 dienstjaarrekeningen 1916.

In 1916 schreef De Sagher aan de Nederlandse historicus Nicolas Japikse (1872-1944) dat de archieven in Ieper zwaar beschadigd waren. Hij vroeg Japikse om hulp bij het herstellen van het archief. De Sagher, ondertussen gehuisvest in Cayeux-sur-Mer, kreeg van het stadsbestuur de opdracht om een rapport op te stellen over de geldelijke waarde van het vernielde archief. Ondanks de vernietiging van de instelling werd De Sagher tot aan zijn dood op 5 juli 1917 verder uitbetaald. Japikse schreef bij dit overlijden: "dat de brand van het archief ook den archivaris zelf ten doode getroffen had. Zoo waren beide samengeweven".

De houding van De Sagher in 1914 riep binnen de archiefwereld in elk geval veel vragen op. Zo verbaasde de Nederlandse archivaris Samuel Muller er zich in 1917 over dat: "het bijna ongeloofelyk is, dat men derhalve niets zou hebben gedaan om de kostbare archieven in veiligheid te brengen". En de Belgische algemene rijksarchivaris Joseph Cuvelier schreef kort daarna: "on vient de me parler encore des archives de de Sagher... vous aura appris comme nous sa mort dans des tristes circonstances. Mais il est certain que cette affaire n'est pas claire et que j'attends avec impatience la fin de la guerre pour pouvoir l'éclaircir. J'ai reçu il y a plus d'un an la visite d'un employé de de Sagher qui m'avait assuré que tout avait été sauvé en octobre-novembre 1914. Mais je me suis aperçu plus tard que cet employé ne disait pas toute la vérité et j'ai fini par ne plus rien croire du tout".

Attendu que deux historiens illustres MM. Pirenne et Desmarez, qui connaissent très bien l'incomparable dépôt des archives d'Ypres, et qui y ont puisé à pleines mains, comme l'attestent leurs savants ouvrages, garantissent l'exceptionnelle valeur de ces archives, leur importance de premier ordre et dépassant de beaucoup l'intérêt purement local, la quantité de documents rares, uniques, d'un prix inestimable qui s'y trouvaient renfermés;

Attendu que, notamment Mr Desmarez, dont la haute autorité ne saurait être mise en doute, et qui pendant de longs mois a travaillé aux archives d'Ypres, certifie, que celles-ci comptaient parmi les plus riches du pays, particulièrement pour l'époque du moyen-âge; que le chartier contenant les privilèges de la ville était réputé par sa richesse et par son intérêt; qu'il serait difficile d'écrire l'histoire de la Belgique sans recourir au dépôt des archives d'Ypres, dont la perte est irréparable pour la science;

Attendu que l'évaluation commerciale de ces archives a été faite, dans un rapport détaillé, par feu Monsieur Emile Desagher, archiviste de la ville d'Ypres;

Attendu que suivant ce rapport, la valeur des archives anciennes s'élève à Fr. 440.372 et celle des archives modernes, c'est à dire des archives relatives à la période s'étendant de 1800 à 1850, à Fr. 5.000, ensemble Fr. 445.372;

^ Vonnis van de Rechtbank voor oorlogsschade in Ieper op 20 november 1930.
Brugge, Rijksarchief, Rechtbank voor oorlogsschade Ieper, 120, rolnummer 49146.

Het duurde tot 1929 voor het stadsarchief terug op de voorgrond kwam. Het stadsbestuur gebruikte het rapport van De Sagher om bij de leperse Rechtbank voor oorlogsschade een schadevergoeding van 445.372 frank te vragen voor het stadsarchief. De staat wilde slechts 129.812 frank toekennen voor het herstellen van het archief. De oudste zoon van de archivaris, Henri maakte daarop een nieuwe expertise en kwam tot een bedrag van circa 450.000 frank. De befaamde historici Henri Pirenne en Guillaume Des Marez bevestigden deze schatting. Op basis van dit rapport kende de leperse Rechtbank voor oorlogsschade op 20 november 1930 een schadevergoeding van 448.356 frank toe. Deze werd echter niet gebruikt om het archief terug op te bouwen.

Ontvangstbevel door het gemeentebestuur aan de gemeenteontvanger om 548.561,86 frank als oorlogsschade voor het stadsarchief (stukken en inboedel) te ontvangen, 1931. SAI, Gemeentearchief Ieper 475.1, dienstjaarrekeningen 1931.

A nobles homes honorables et sages monsigneur hommes de noires chieres et Jehan de Vanonse Gardes des fornes de cha-
paigne et de brie. li anee et li eschyn dyp salus et ans appareillies a leur plaisir. Sign vos lettres auos recheues
faisans mention de ce ke plusieurs copaignes des copaignes des bordes des priees de aerdes de lessime et de porte
nantes de floride marchaus auos les fornes de champ et de brie vous ont greement monstre en copaignant ke nous
de no volente p locoun d'un arrest fait p vous pour auos nos cobourges dyp alimpane de gerz allouier de floride
mons dedes le ville dyp. et en no pour arrest. et fait arrêter plusieurs dettes q deulbes isint as dices copaignes
q mourent auunon. et li toz pour fort monois. si qd ro' dient. pour le qd arrest les dices copaignes ne pueent
estre paies de leur dices dettes. des qles il entendoient faire paiement es dices fornes. si come il vous ont de-
ne a entendre. Et nous eschies sig' ke le dit arrest auos fait ou vitupara et despit du esuoble et espoisc pui
ce le roy de nuaurre. et de la iudicay et pour des dices fornes. Et ke li dicit marchaus des qles la iudicay et
correction apert a vous et no a auos p le raison de ce qd auos les fait vous auos supplie ke vous mettissiez
cel conseil. ke li dis arrest fust ostes. et mis a noiait. Et pour ce sig' nous respres ke nous le dit arrest met-
tous a noiait tantost vos dices lettres veulles. Sign' sauoir vous faisons ke quicunque vous ont done a en-
tendre q nous auos arrest auos fait ou fait faire pour auos dettes deulbes as copaignes des copaignes
mes auos nommes. il ont esparaigner a due le verite. et sauue le honneur et le reuerence de vous. il ne dient
pas bien. car nous ne sommes pas arrestes. ne poons arrestes ne ors ne biens ne debtes d'aucun.
Si come plusieurs fois vous auos resart. Et p ce sign' nous saule il ke sauue le reuerence et le honneur du dit
esexcellent prince. et le paies de vous. en ce ke vous nous eschies ke arrest eussiez fait. ou despit et vitupara
du dit esexcellent prince. et la iudicay et le pour des dices fornes vous trop durement nous manies dont mole
nous nuiaillous. car ades auos este. et volons estre obeissans au dit espoisc prince et a vous en toutes ausces
doutes et conuables en nous aidons. Et p chou sig' no' pons mole auuablent. ke en le dire ausce nous veulles
tenir pour eschies. nre sines soit garde de vous. esepz le lundy deuant le jour d' puer en feurier et pus
bes adont arandi li messages dou dieux deuant. -

Het archief als onderdeel van de bibliotheek

Na de Eerste Wereldoorlog was Ieper bijna volledig verwoest. Het archief in de belfortoren werd volledig vernietigd en verdween dus als instelling. De bibliotheekcollectie kon daarentegen grotendeels gered worden en verhuisde tijdelijk naar Frankrijk. De naoorlogse bibliothecarissen zorgden ervoor dat het archief werd bestendigd in de bibliotheek. Ze kochten archivalia aan en investeerden in een wetenschappelijke boekencollectie. Vanuit de bibliotheek ontstond het plan om een nieuw stadsarchief op te richten. Julien Antony (1873-1946) en Octaaf Mus (1925-2011) zorgden voor een grote aangroei van boeken ondanks het nijpend plaatsgebrek. De collecties werden gestadig uitgebreid, maar toch stond het archief pas in 1989 terug bovenaan de Ieperse politieke agenda.

Julien Antony (1913-1945)

Julien Antony werd geboren in Ieper op 23 juli 1873. Op 10 december 1910 nam hij de plaats in van Eugène Struye in de administratieve commissie van de bibliotheek. Hij verving vanaf 8 november 1913 bibliothecaris Liégeois en werd op 13 december 1913 definitief aangesteld.

Voor de bibliotheek brak bij het begin van de Eerste Wereldoorlog een cruciale periode aan. De bibliotheek was nog open in 1914, maar in de lente van 1915 besloot Antony de boeken te verhuizen. De bibliothecaris bracht de boeken over naar de toenmalige meisjesschool. De incunabelen en handschriften bevonden zich helaas in de kelders van het stadhuis en konden niet gered worden. Vervolgens begeleidde Antony de boeken eerst naar Abele, waar de bibliothecaris zelf verbleef, en daarna naar Frankrijk. De collectie bracht de oorlog door in drie villa's en een kerk in Paris-Plage.

Op 16 september 1919 organiseerde Antony de terugkeer van de boeken. Op die dag werd de bibliotheek, bestaande uit 382 kisten, ondergebracht in een tijdelijk onderkomen op het Minneplein. Het stadsbestuur had er noodwoningen geplaatst, bestaande uit barakken en noodonderkomens (nissenhutten) die ze hadden overgekocht van het Britse leger. Ook het stadsbestuur en Antony hadden een eigen nissenhut.

Au-delà de Limbourg, ainsi que dans le pays de Stavelot, on trouve des bruyères fangeuses, de la tourbe, beaucoup de pierres et aussi des mines de fer et de la calamine.

Cependant, en général, ce département, fécond en mines de houilles et de charbons de terre, produit aussi beaucoup de blé; la partie connue sous le nom de Hesbige, surtout, est très-fertile.

SARRE ET MEUSE. (Comté de Vaur et partie de la Luxembourg.) *Etendue*, 273 l. c. = 579 k. c. — Arrosée par les deux rivières qui lui donnent son nom, et coupée en tous sens par une multitude de ruisseaux, ce département est assez fertile, du moins les parties basses qui formaient autrefois le comté de Vaur.

Les rives de la Meuse et de la Moselle sont d'excellentes pâturages; elles ont aussi quelques forêts qui sont la plupart couvertes de sapins, de hêtres et de fort belles charnières. Tout ce qui est au nord de Luxembourg est excessivement aride, et ne produit que des faneux.

La Meuse-Inférieure. (Partie du département de la Gueldre.) *Etendue*, 190 l. c. = 425 k. c. — Beaucoup de hautes, mais il s'y trouve quelques plaines assez étendues. Le pays, arrosé par la Meuse, est extrêmement fertile; d'une couche formée par le dépôt des matières qui viennent y porter les débordements; l'épaisseur de cette couche varie, elle passe par-tout sur le gravier. Dans les cantons de Saumurmont, Rarmonde et Vaulx, le sol, quoiqu'argileux, se labourait pourtant sans effort, ce qui indique qu'il est mélangé de terre calcaire et de sable;

l'argile domine davantage dans le canton de Saint-Trood; dans celui de Hasselt ainsi que dans plusieurs autres, le terrain est généralement calcaire.

PRÉFÈRE-ORIENTALE. (Roussillon.) *Etendue*, 212 l. c. = 4,113 k. et demi c. — Le sol de ce département est en général calcaire. Les montagnes qui forment la majeure partie de son territoire sont pierreuses, sèches et arides; mais les vallées, les plaines traversées par plusieurs petites rivières et ruisseaux, sont de la plus grande fertilité; elles produisent du blé, des pâturages et des arbrons délicieux.

La Lozère. (Langue doc, le Gévaudan.) *Etendue*, 303 l. c. = 3,003 k. c. — Est un pays froid et peu fertile. Le pays se divise en trois régions bien distinctes, la première, appelée *Montagnes*, est de hautes montagnes, celle du midi au couchant, que l'on appelle *Montagne de la Lozère*; et enfin, celle du midi à l'est, qui est la *Lozère proprement dite*.

La Lozère. (Langue doc, le Gévaudan.) *Etendue*, 303 l. c. = 3,003 k. c. — Est un pays froid et peu fertile. Le pays se divise en trois régions bien distinctes, la première, appelée *Montagnes*, est de hautes montagnes, celle du midi au couchant, que l'on appelle *Montagne de la Lozère*; et enfin, celle du midi à l'est, qui est la *Lozère proprement dite*.

La Lozère. (Langue doc, le Gévaudan.) *Etendue*, 303 l. c. = 3,003 k. c. — Est un pays froid et peu fertile. Le pays se divise en trois régions bien distinctes, la première, appelée *Montagnes*, est de hautes montagnes, celle du midi au couchant, que l'on appelle *Montagne de la Lozère*; et enfin, celle du midi à l'est, qui est la *Lozère proprement dite*.

Ce qui est situé au midi et à l'ouest est beaucoup plus

^ Evacuatie van de stadsbibliotheek tijdens de Eerste Wereldoorlog.
© Antony d'Ypres, Oostende/In Flanders Fields Museum, Ieper.

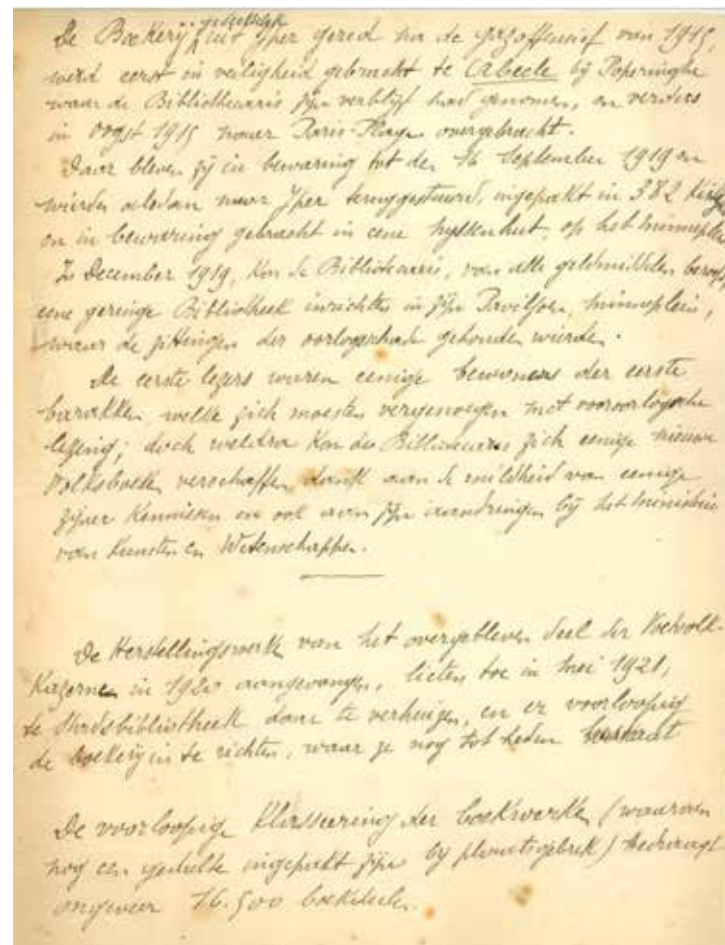

^ Julien Antony in de lokalen van de rijksmiddelbare school in de De Montstraat, 1933.
© Antony d'Ypres, Oostende/In Flanders Fields Museum, Ieper.

De bibliotheek heropende in de De Montstraat op 30 april 1921 in de oude infanteriekazerne. Vervolgens verhuisde de bibliotheek naar de rijksmiddelbare school. De boeken bleven echter aangroeien, waardoor dit gebouw te klein werd. In 1933 verhuisde de instelling naar het nieuwe gebouw in de Sint-Janstraat.

"De redder van boeken" was na de Eerste Wereldoorlog van 20 december 1919 tot 31 december 1931 één van de belangrijkste staatscommissarissen voor oorlogsschade. Zo regelde hij de terugbetaling van oorlogsschade voor talrijke inwoners van Ieper. Hij was eveneens secretaris van de kerkfabriek van Sint-Maarten.

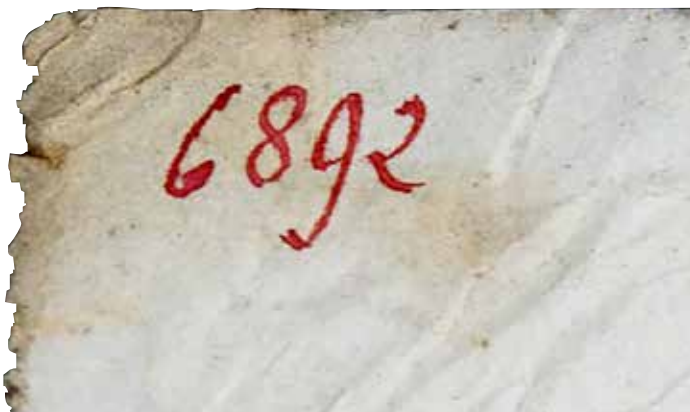
Antony had een grote historische interesse, waardoor hij in de bibliotheek ook archieven verzamelde. Hij had een goed oog voor historische documenten en oude drukken, waarvan een aanzienlijk deel de oorlog van 1914 overleefde. Talrijke oude drukken stonden beschreven in de catalogi van 1864 en 1867. De bibliotheek bevatte eveneens de collectie van Vandenpeereboom, die hij tijdens zijn leven en bij testament aan de stad had geschonken. De boeken waarover Antony na 1919 beschikte, kregen een rode 'Antony signatuur'.

Julien Antony beschrijft de lotgevallen van de bibliotheek tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.
SAI, Archief bibliotheek, 108.

^ Een blauwdruk plan voor de heropbouw van de bibliotheek in de Sint-Janstraat.
SAI, Archief bibliotheek 109.

< Het boek Hippolyte Vigneron, *La Belgique militaire*, 1855, met
signatuur door Julien Antony.
SAI, Bibliotheek, 355/1855/VIGN.

Tijdens het interbellum bleef Antony boeken, oude drukken en archivalia verzamelen wat zorgde voor een grote aangroei in de bibliotheek. Hij stimuleerde die groei door veel andere instellingen aan te schrijven met het oog op ruil of schenking van boeken. Zo schreef hij in 1945 naar de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten: "Onze stadsbibliotheek, getroffen in de oorlog 1914-1918 en nogmaals, doch minder in 1940, door de Duitse beschietingen en bezetter, kan u voor het ogenblik geen publicatiën in ruil aanbieden." In 1930 kreeg hij een verbod van het stadsbestuur om nog meer boeken aan te nemen omdat er plaatsgebrek was in de bibliotheek in de De Montstraat.

Tien jaar later dreigde een nieuwe crisis voor de bibliotheekcollectie. Antony wilde in 1939 het eeuwfeest van de bibliotheek vieren. De feestelijkheden gingen echter niet door vanwege de oorlogsdreiging. De invloed van deze oorlog was geringer dan voordien. De bibliotheek bleef open tot 24 mei 1940. Na een bombardement werd de bibliotheek licht beschadigd, waardoor deze even gesloten bleef. Op 31 mei ging ze terug open. Door de Duitse bezetter werden er echter 101 werken meegenomen.

^ Bibliotheekcommissie op 29 november 1939 met in het midden
Julien Antony (secretaris-bibliothecaris), Joseph Van Der Mersch
(voorzitter), Joseph Petit, Daniel Tack, Alfred Gaimant en Pieter
Waterblee.
SAI, Fototheek, C02_D_00257.

Antony loodste de instelling door twee moeilijke periodes en was als verzamelaar een belangrijke actor in de geschiedenis van de Ieperse bibliotheek en het archief. Hij stopte als bibliothecaris vlak na de Tweede Wereldoorlog. De volksbibliotheek kende op dat moment een grote groei, waardoor het steeds moeilijker werd voor de bibliothecaris alles bij te houden en aanwezig te zijn in de leeszaal. Hij bleef tot 1949 de vergaderingen van de bibliotheekcommissie bijwonen. Julien Antony overleed op 11 maart 1953.

^

1. Eerste stempel van de Bibliothèque publique.
2. Stempel van de Bibliothèque publique, negentiende eeuw.
3. Stempel van de Bibliothèque publique, voornamelijk gebruikt tussen 1870 en 1880.
4. Nederlandstalige stempel van de stadsbibliotheek na de Eerste Wereldoorlog.
5. Franstalige stempel van de stadsbibliotheek na de Eerste Wereldoorlog.

**GEWEZEN
STADSBIBLIOTHECARIS
VAN IEPER OVERLEDEN**

Dhr JULIEN ANTONY

Op 11 Maart overleed te Ieper dhr Julien Antony, gewezen stadsbibliothecaris van Ieper. Hij werd geboren te Ieper op 23 Juli 1873. Jarenlang vervulde hij de functie van stadsbibliothecaris en genoot hij ieders genegenheid.

Met dhr Julien Antony verdween een groot figuur uit Ieper.

«Het Wekelijks Nieuws» biedt aan de Familie zijn kristelijk rouwbeklag.

**† TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN HEER**

Julien - François ANTONY

geboren te Yper, de 23 Juli 1873, en er godvruchtig overleden de 11 Maart 1953, voorzien van de genademiddelen onzer Moeder de H.Kerk.

De dierbare overledene was een man, die werkelijk leefde van zijn geloof. De ijdele genietingen van de wereld heeft hij nooit gezocht; hij vond zijn geluk in vroomheid en stille plichtsbetrachting.

Als Stadsbibliothecaris vervulde hij jarenlang trouw en nauwgezet zijn ambtelijke plichten en allen die met hem in aanraking kwamen hetzij eenvoudige arbeiders of vooral nog de jeugd waren getroffen door zijn innemende en voorname beleefdheid en zijn gewetensvolle dienstvaardigheid.

Als kerkmeester was hij zolang hij kon voor alle parochianen een lichtend voorbeeld van trouw aan de kerkelijke liturgische plechtigheden; hij beminde de luister van Gods huis en zag in de St Maartens-kathedraal ook het huis van Gods kinderen en daarom woonde hij gaarne de Parochiale Hoogmis bij elke Zondag en bewonderde hij met fierheid de schoonheid van deze herbouwde kerk.

Gedurende lange jaren was hij een goed Vincen-tiaan en was zelfs de ijverige voorzitter van die liefdadige vereniging en gewetensvol volbracht hij de hem toevertrouwde taak.

Sedert de oproep van Pius X in 1910 communi-ceerde hij dagelijks en bleef daaraan trouw zolang hij kon.

Dierbare Zusters en Juffrouw Antoinette, de Heer liet toe dat ik beproefd werd: Zijn Wil weze gezegd: doch weet dat in de beproeving uw liefde-volle zorgen voor mij een opbeuring en troost wa-ren; evenals de vele gebeden van Moeder Marie-Agnes in het stille klooster. Beste familieleden en vrienden hebt dank voor uw genegenheid tot weer-ziens bij God.

*Zoete Heer Jezus, geef zijn ziel de eeuwige rust.
(300 d.a.t. Pius X 18/3/1909)*

126

Gerechte Heer Bibliothekaris

Waar zoo gero. Koninklijk Orde de toelating te geven om
 te gebruiken de Stadsbibliotheek te Leiden bij u toelating
 van het 6de Stadje (Swegen ggr.)

18 Jun 1896
 D. Hout
 Leiden 1896

18 Jun 1896
 D. Hout
 Leiden 1896

Mijnheer Antoni

Wet deze kom ik u vragen of mijn dochter
 magt boeken hebben uit de Bibliotheek
 dat u Blijf

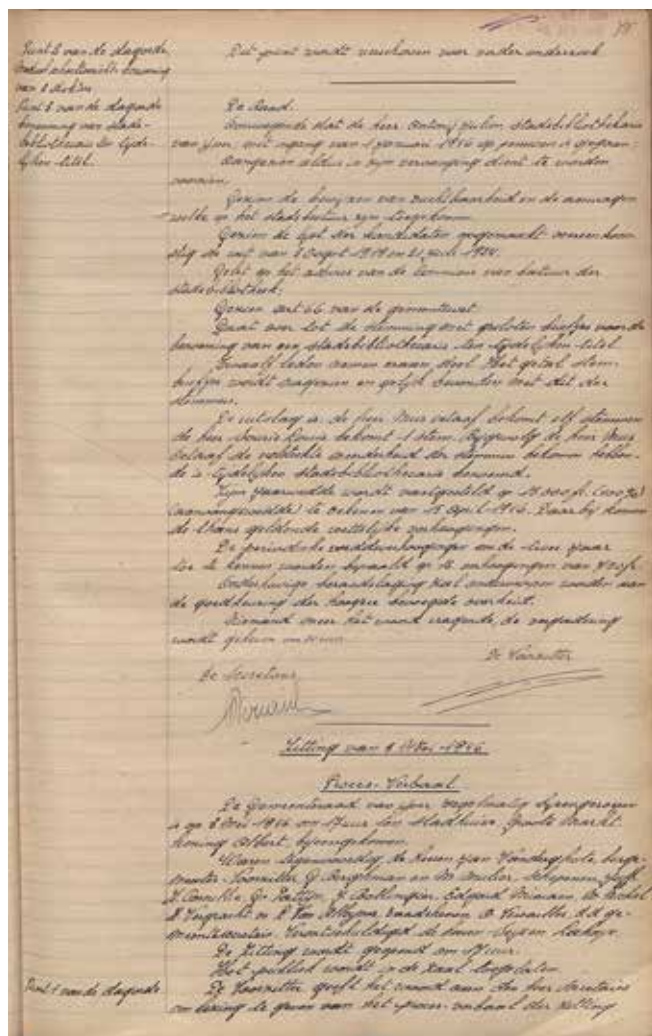
Legrand Gaspard.

Legrand Helim, 18 Jun 1896. 13 1/2. Antoon. 1896. 1896.

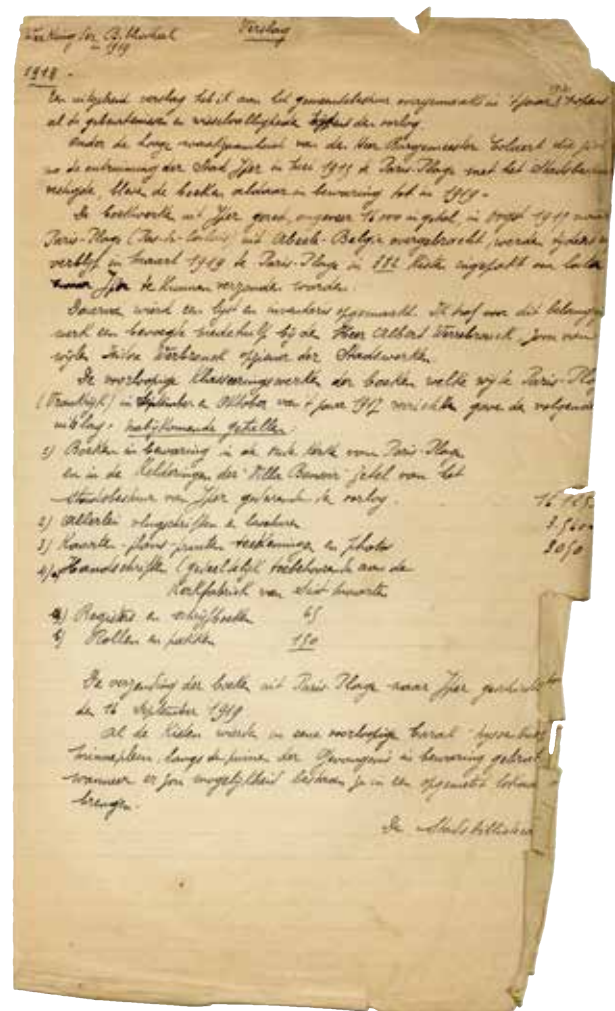
^ Toelatingsaanvragen voor minderjarigen om de bibliotheek te mogen gebruiken.
 SAI, Archief bibliotheek, 3.

<< Overlijdensbericht van Julien Antony.
 Het Wekelijks Nieuws, 21 maart 1953.

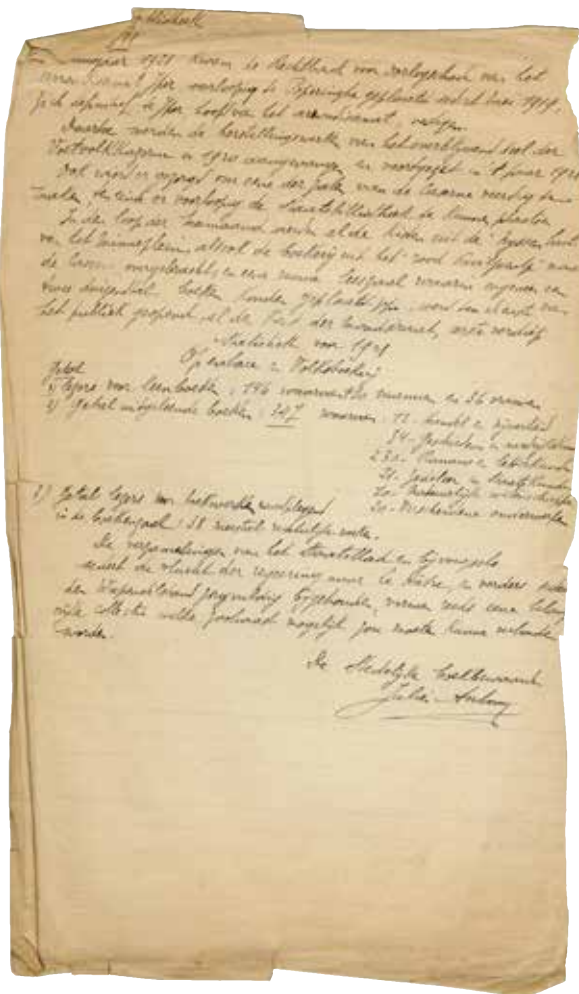
< Bidprentje van Julien Antony.
 SAI, Bidprentjes, C04_B_0126.

^ Verslag van de vergadering van de bestuurscommissie van de openbare bibliotheek en de verkiezing van Octaaf Mus als nieuwe bibliothecaris, 1946.
SAI, Gemeenteraadsverslagen, 14.

^ Julien Antony beschrijft wat er met de boeken gebeurde tijdens de Eerste Wereldoorlog.
SAI, Archief bibliotheek, 17.

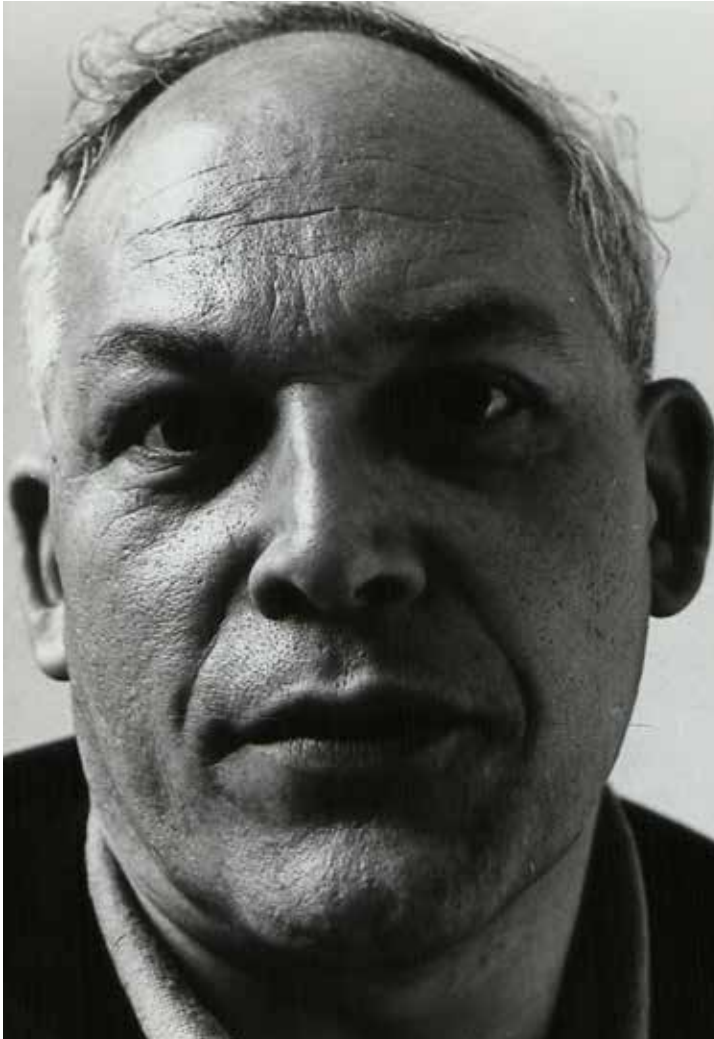

A Julien Antony beschrijft de werking van de heropende bibliotheek in de infanteriekazerne, 1921.
SAI, Archief bibliotheek, 17.

Octaaf Mus (1946-1990)

Octaaf Mus werd op 8 augustus 1925 in Ieper geboren. Hij volgde Julien Antony op 5 april 1946 op als bibliothecaris. Ook hij vond een historische insteek in de bibliotheek van groot belang en zette het werk van Antony verder. Toen Mus slechts twintig jaar oud was, wist hij enkele documenten uit het archief van de Commissie van Openbare Onderstand (later OCMW) te publiceren in het tijdschrift 'Biekorf'. In datzelfde jaar publiceerde hij nog twee artikelen in de 'Gulden Passer'. In 1952, na de dood van Daniël Tack, benoemde het stadsbestuur Mus tot conservator van het Stedelijk Museum. In 1978 werd hij deeltijds archivaris-conservator van het toen pas opgerichte C.O.O.-museum. Mus vervulde deze functies tot hij in 1990 met pensioen ging.

Mus nam als bibliothecaris ook de rol van stadsarchivaris op zich en benadrukte het belang van onderzoek met lokale bronnen. Het C.O.O.-archief, waar hij verantwoordelijk voor was, ging namelijk niet verloren in de Eerste Wereldoorlog. Hij ordende het archief en maakte een inventaris aan. Daarnaast deed Mus regelmatig onderzoek naar de geschiedenis van Ieper en hield hij voordrachten. Zijn publicaties gingen dieper in op de geschiedenis van godshuizen en liefdadigheidsinstellingen. Zo publiceerde hij verschillende studies in de reeks 'Bijdragen tot de geschiedenis van de liefdadigheidsinstellingen te Ieper'.

Octaaf Mus.
SAI, Fototheek, D_00034.

Poëtisch bericht over de vakantiesluiting van de bibliotheek, 1955. >
Het Ypersch Nieuws, 5 november 1955.

Octaaf Mus, Signeur Jehan Pascaris capellains, 1949. >>
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1949.

Octaaf Mus introduceerde een Latijnse bibliotheekstempel. >>>

Het OCMW-bestuur erkende het werk van Mus en betaalde een deel van de kosten van de inventarisatie. Ook stelde hij de collectie bidprentjes, historische tijdschriften, eerste drukken, de microfilms van het C.O.O.-archief en het archief van Arthur Merghelynck beschikbaar voor het publiek.

Mus speelde daarnaast een belangrijke rol in de verdere uitbouw van de bibliotheek. Hij bracht een waardevolle collectie bijeen met onder meer een omvangrijke verzameling tijdschriften, historisch-wetenschappelijke naslagwerken en zowel fictie- als non-fictie boeken. Ook de kinder- en jeugdafdeling werd stevig uitgewerkt.

De bibliotheek barstte in het laatste kwart van de twintigste eeuw uit haar voegen. In 1990 waren er ongeveer 70.000 werken aanwezig in de hoofdbibliotheek. De ruimte in de Sint-Janstraat werd vernieuwd, maar dit bracht geen oplossing voor het plaatsgebrek op lange termijn. De stad moest dus op zoek naar meer ruimte voor de bibliotheek. In 1987 palmde de bibliotheek een aantal ernaast gelegen lege klaslokalen in. Deze werden ingericht als magazijn.

Bibliotheek en poëzie

Er zijn vele dingen in het dagelijkse leven die — als ze met een vleugje poëzie overgoten waren — veel aangenamer zouden kunnen zijn. Indien de mededelingen van de belastingsontvanger, of de pro justitia's die we krijgen iedere keer we door de rode lichten hebben gereden, op rijm waren gesteld, dan zou dat veel rapper vergeten zijn... Als we nu eens allemaal — naar aanleiding van de betaalde verlofdagen — aan onze deuren een lief woordje uithingen, in plaats van droogweg «gesloten», zou dat niet elke dag een glimlach meer brengen?

Deze zomer werd het voorbeeld gegeven door «onze» stadsbibliothecaris. Een paar jaren geleden hing er tijdens zijn verlof een mededeling dat hij «voor een veertiental dagen» op reis was. Wanneer die 14 dagen begonnen of eindigden, wist niemand... Dat hoefde ook niet: het was immers toch ook verlof voor de boekenverslindende gemeente!

Dit jaar lazen we dit versje:

Lieve lezer, blijf niet staan.

Die voor U werkte, dagen, nachten.

Wil een tijdje op ruste gaan.

De deur is toe. Kom, blijf niet wachten.

Probeer maar of het waar is.

Uw Bibliothecaris.

(3-11 September 1955).

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE
LIEFDADIGHEIDSINSTELLINGEN TE IEPER
VOLUMEN I

SIGNEUR

JEHAN PASCARIS

CAPELLAINS

..... + I350-I35I

^ Bibliothecharis Octaaf Mus.
SAI, Bossaert, AF14_ 29384

In lijn van het Vlaamse bibliotheekdecreet van 1978 organiseerde Mus heel wat publieksactiviteiten zoals tentoonstellingen, lezingen en literaire avonden. Zo groeide de naoorlogse volksbibliotheek uit tot een belangrijke speler in het culturele veld. Hij zorgde voor de uitbouw van een vaste bibliotheekstructuur in Ieper. Daartoe behoorde ook de integratie van meerdere kleine vrije en openbare bibliotheken in Groot-Ieper.

Octaaf Mus, Inventaris van het archief van de Commissie van Openbare Onderstand, 1972.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1972.

Octaaf Mus, Septingentesimum iubilaeum hospicii dicti Belle, 1976.
SAI, Bibliotheek, 949.33/IEPE/1976.

Een herrezen stadsarchief

Nadat het stadsarchief lange tijd op de achtergrond bleef, werd het in 1992 terug een autonome instelling. Sinds 1989 kwam er vanuit het stadsbestuur hernieuwde interesse voor het archief. Octaas Mus kreeg bij zijn streven voor het heroprichten van het archief hulp van OCMW-voorzitter Jacques de Cock (1921-1995) en schepen van cultuur Frans Lignel (1948).

Jacques Ernest de Cock was notaris in leper en plaatsvervangend vrederechter van het kanton Passendale. In 1965 werd hij jonkheer en in 1986 kreeg hij de titel van ridder. Hij vervulde van 1959 tot 1989 ook de functie van OCMW-voorzitter. In deze context kwam hij in contact met Octaaf Mus. Mus en de Cock werden ondersteund in hun idee door Frans Lignel, schepen van cultuur vanaf 1989. De drie ijverden ervoor om het archief van de bibliotheek af te splitsen.

In 1989 werd er binnen de bibliotheek een aparte afdeling 'Familiaal en sociaal archief' gevormd. Om het archief verder uit te bouwen werd een commissie opgericht, waarin Lignel en de Cock zetelden. In eerste instantie ontstond dus een archief voor familiegeschiedenis en verenigingsarchieven. Dit leidde in 1991 tot de oprichting van een autonoom stadsarchief in de Lange Meersstraat. Door aangroei van de collectie werd vanaf 1992 een voltijdse stadsarchivaris in dienst genomen.

Het archief groeide vanuit een genealogisch centrum. Bezoekers hadden inzage in bidprentjes, rouwbrieven, levensbeschrijvingen van leperse figuren en studies over familiekunde. Het archief stelde zich daarnaast op als een bewaarplaats voor verenigingsarchieven. Verenigingen konden hun uitgaven, foto's en affiches bewaren in het archief. Het archief van de muziekmaatschappij Ypriana en het Sint-Martinusscoutsarchief waren de eerste verworven verenigingsarchieven. Geleidelijk aan kreeg het stadsarchief er ander geschreven cultureel erfgoed bij. In 1992 kon de stad leper een overeenkomst sluiten met het Algemeen Rijksarchief om vanuit Brugge het archief van de leperse kasselrij voor 30 jaar te bewaren in leper. Vanaf 1996 werden de oude drukken uit de bibliotheek toegevoegd aan de collectie.

Snel volgde het moderne archief van leper en de deelgemeenten tot aan de fusies van 1977. De Vereniging van Steden en Gemeenten had dat moderne stadsarchief al in 1980 herordend. In 2006 werd het oude archief van het OCMW in het stadsarchief neergelegd. Bij de eeuwwisseling was het stadsarchief uit zijn as herrezen. De toename van archief opgeslagen in onaangepaste lokalen vormde de eerste uitdaging van de eenentwintigste eeuw. De verdere geschiedenis van het stadsarchief zal zonder twijfel over enkele decennia in een latere publicatie aan bod komen.

OCMW-raad: hulde voor Jacques de Cock, 1989.
SAI, Bossaert, AF14_k_31364.

^ Frans Lignel.
SAI, Bossaert, AF14_ZW_60670.

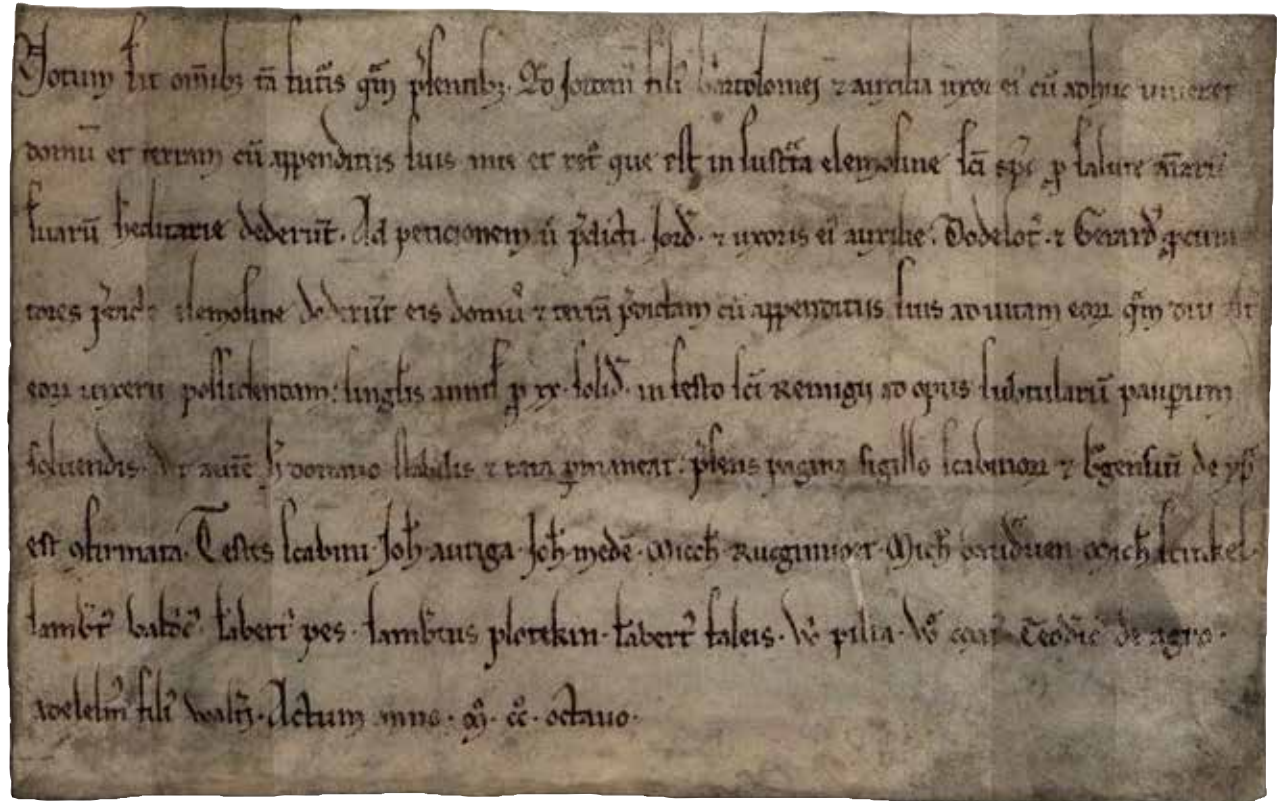
^ Pauselijke bulle waarbij paus Julius II, na het ontslag van abt Antonius d'Albon en de benoeming van Johannes Warin gezegd de Saint-Omer tot abt van de abdij Sint-Jan-ten-Berge in Terwaan, aan de religieuzen van de abdij beveelt, de nieuwe abt te gehoorzamen, 20 november 1504. De oorkonde behoorde ooit toe aan Jules Cordonnier en kwam via de familie Lignel in het stadsarchief terecht.
SAI, Oorkonden, 91.

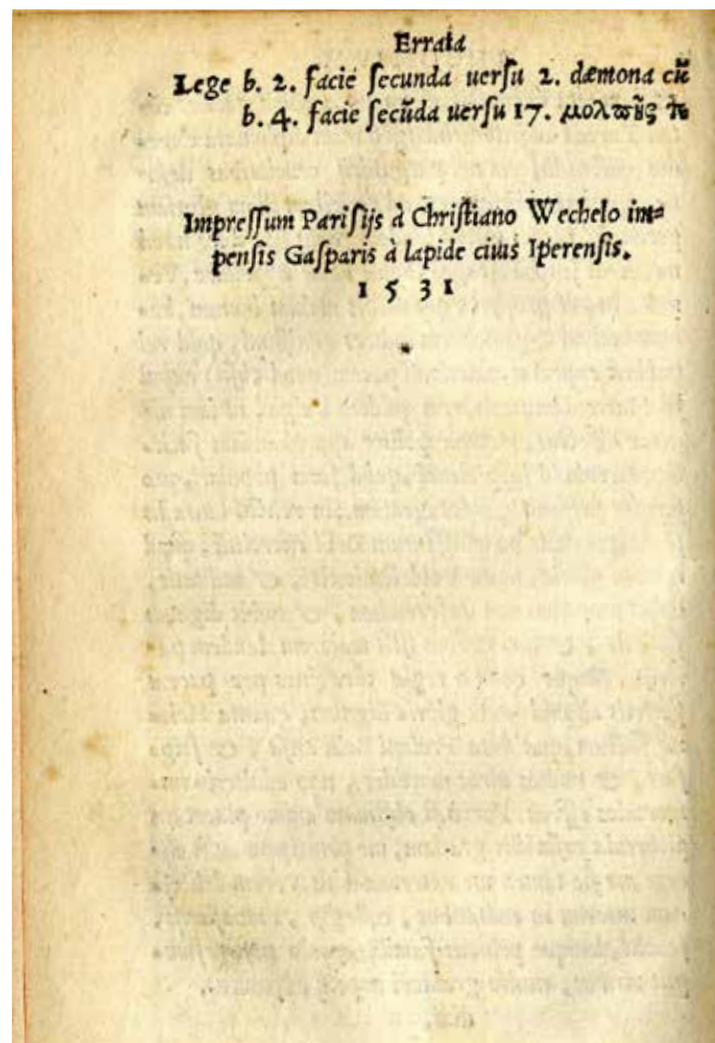
^ Het stadsarchief in de Lange Meersstraat.
SAI, Fototheek, C02_B_00648.

^ Overhandiging van het voetbalarchief door Albert Devos 2007.
SAI, Fototheek, C02_B_01769.

De oudste oorkonde in het leperse stadsarchief. Jordanus en zijn echtgenote Amalia schenken een huis in de Zuidstraat (Rijzelstraat) aan het godshuis van de Heilige Geest, 1208.
 SAI, Oorkonden, 1.

^ In 1531 liet de leperse boekhandelaar Jaspar van den Steene in Parijs bij drukker Christian Wechel het satirisch werkje *Oratio in laudem belli*, van Thomas Lineus drukken. Het is het allereerste werk met leper als plaats van uitgave.
 leper, Bibliotheek, 873/LINE/1531.

SAI, Kaarten en plannen (recente aanwinst).

Catalogus naar aanleiding van de tentoonstelling '200 jaar stadsarchief Ieper: Hoeders van het verleden',
van 6 december 2019 tot 18 januari 2020.

Concept tentoonstelling: Allison Cain, Nele Derycke, Rik Opsommer, Lisa Tijtgat, Goedele Wittouck

Met medewerking van: 'Westhoek verbeeldt', Bibliotheek Ieper, Technische dienst Ieper

Grafische vormgeving: Frederik Pattyn en Bart Lemahieu (Grafische dienst Ieper)

Speciale dank aan: Hendrik Callewier (Rijksarchief Brugge),
Hendrik Defoort (Universiteitsbibliotheek Gent),
Jan Dewilde (Yper Museum),
Timo Van Havere (Katholieke Universiteit Leuven)

Wettelijk depot: D/2019/0271/01

